

CEE Prevent Net

Central and Eastern European
Network for the Prevention of
Intolerance and Group Hatred

Kompendium dobré praxe

Prevence netolerance a nesnášenlivosti
vůči skupinám osob:
Práce s mládeží a advocacy

Tisk

Ratolest Brno, z. s.
Třída Kpt. Jaroše 7b
602 00 Brno
ratolest@ratolest.cz

Editorka české verze publikace: Vladislava Vondrová, Ratolest Brno, z.s.

Překlad: Barbora Němcová

Korektury: Vilém Kmuniček

Sazba české verze publikace: Radovan Goj

Obrázky

str. 8 iStock.com/golero; str. 24 Anika Posselius; str. 26 Center for Community Organizing (CKO); str. 33, 41, 47, 53: Cultures Interactive e.V.; str. 59 Andrej Barat; str.63 iStock.com/nzphotonz; str. 70 iStock.com/designer491; str. 72 iStock.com/Sean_Warren; str. 76 iStock.com/fizkes; str. 80 iStock.com/monkeybusinessimages; str. 86, 93: Cultures Interactive e.V./Dirk Lamprecht; str. 94 Kontiki Vocational Training Ltd.; str. 97 TEA Anti-discrimination Education Society; str. 102 iStock.com/SDI Productions; str. 106 Tereza Matkuliakova

Financování

This project has received funding from the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020) under grant agreement No 808143.

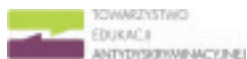

The project is co-financed by the Governments of Czechia, Hungary, Poland and Slovakia through Visegrad Grants from International Visegrad Fund. The mission of the fund is to advance ideas for sustainable regional cooperation in Central Europe.

Obsah této publikace představuje pouze názory autorů a je výlučně v jeho odpovědnosti. Evropská komise nepřijímá žádnou odpovědnost za použití informací, které materiál obsahuje.

**Kompendium dobré praxe
Prevence netolerance
a nesnášenlivosti vůči skupinám
osob: Práce s mládeží a advocacy**

Konsorcium CEE Prevent Net

Obsah

Předmluva.....	6
Projekt CEE Prevent Net a jeho partnerské organizace	9
Dobrá praxe v oblasti prevence	25
Školy za demokracii Centrum komunitného organizovania (CKO), Slovensko	26
Romantic Violence Človek v ohrození, Slovenská republika	33
Youth Culture Work Cultures Interactive e. V., Německo	41
Narativní skupinová práce Cultures Interactive e. V., Německo	47
Asertivita Ratolest Brno, z. s., Česká republika	53
Pravda a lež na internetu Ratolest Brno, z. s., Česká republika	63
Novinářské dovednosti YMCA Dobrich, Bulharsko	72
Cyberscout Applied Research and Communications Fund, Bulharsko	80
Mediace a restorativní programy ve školách Partners Hungary Foundation (PHF), Maďarsko	86
Filozofie jako výzva extremismu (P4CE) / The P4CE Consortium	94
Dobrá praxe v oblasti advocacy	103

Předmluva

10+1 dobrých praxí prevence netolerance, diskriminace a nesnášenlivosti vůči skupinám osob ve střední a východní Evropě

Toto kompendium vzniklo za spolupráce členů konsorcia projektu CEE Prevent Net jako výsledek rozsáhlé výměny metod osvědčených postupů mezi různými organizacemi a aktéry občanské společnosti v oblastech práce s mládeží a (neformálního) vzdělávání zaměřeného na prevenci netolerance, diskriminace, pravicového populismu a extremismu v regionu střední a východní Evropy. Najdete zde příklady dobré praxe pro odborníky a od odborníků z regionu, ve kterém se momentálně liberální demokracie, tolerance, lidská práva a občanská společnost nacházejí v ohrožení. Cílem kompendia je zavést tyto postupy do běžné praxe, rozšířit tak jejich dopad a zároveň zvednout povědomí o středoevropských a východoevropských perspektivách v oblasti prevence, které jsou v rámci EU často přehlíženy.

Tento soubor měl původně představit 10 osvědčených postupů pro přímou práci s mladými lidmi. Konsorcium CEE Prevent Net však nakonec rozhodlo o jeho výrazném rozšíření. Přidaná sekce poskytuje pracovníkům s mládeží, vychovatelům a dalším aktérům občanské společnosti doporučení a advocacy strategie pro aktivity podporující toleranci, umožňující dialog a bránící růstu diskriminace a krajně pravicových ideologií. Uvedená doporučení v rámci

advocacy byla vypracována konsorciem CEE Prevent Net během intenzivního výzkumu napříč střední a východní Evropou, včetně (východního) Německa, zahrnujícího více než 150 rozhovorů s odborníky, politiky a zástupci orgánů veřejné správy.* Vzhledem k tomu, že advocacy, podpora a zvyšování povědomí o prevenci, budování dovedností a práce s mládeží na místní, národní a evropské úrovni jsou klíčové pro úspěšné zavedení osvědčených postupů do praxe, naleznete v tomto kompendiu nejdůležitější výsledky celého výzkumu.

Kompendium, které právě čtete, nepředstírá, že nabízí vyčerpávající přehled dobré praxe v oblasti práce s mládeží a vzdělávání ve střední a východní Evropě, ani netvrdí, že je možné představit jednotlivé postupy tak, aby je ostatní odborníci mohli okamžitě začít využívat ve svém pracovním prostředí. Přesto je jejich přenositelnost možná a věříme, že čtenáři tohoto kompendia se pro svou praxi inspiroují. Všechny zde představené postupy byly vyzkoušeny v jiném prostředí, než kde vznikly; jejich přenos do praxe v jiném prostředí se uskutečnil buď v rámci jednoho státu, nebo mezinárodně. Pokud máte zájem dozvědět se více o kterémkoli z nich, neváhejte zkontaktovat projekt CEE Prevent Net** nebo přímo organizaci, která daný postup vytvořila. Členové konsorcia věří, že postupy a doporučení prezentované v tomto kompendiu budou pomáhat a inspirovat pracovníky s mládeží a vychovatele, zejména ty ze střední a východní Evropy, aby pokračovali ve svých snahách předcházet netoleranci a propagovat demokracii a lidská práva v regionu. Dále věří, že jim toto kompendium ukáže, že ve svém snažení nejsou sami, i když politické prostředí v regionu není schopné ocenit jejich význam pro budování mírumilovných a prosperujících komunit, a to zejména v době, kdy naopak dochází k aktivním pokusům působit proti dosažení těchto cílů.

* Rozsáhlejší verze těchto doporučení byla vydána v samostatném článku (viz Tatár et al. (2019): Advocacy to Prevent Intolerance, Discrimination and Group-focused Enmity of Youth in Bulgaria, Germany and the Visegrad Group [CEE Prevent Net Working Paper]. URL: http://ceepreventnet.eu/files/Publications/Regional%20Report%20Final_web%20version.pdf).

** <http://ceepreventnet.eu/>

Projekt CEE Prevent Net a jeho partnerské organizace

CEE Prevent Net

Central and Eastern European
Network for the Prevention of
Intolerance and Group Hatred

Kontext

.....

Region střední a východní Evropy se stal jedním z kritických míst v rámci nové celosvětové vlny nacionalismu, antiliberalismu a netolerance. Silné extrémně pravicové a populistické síly v tomto regionu nejenže ohrožují práva a svobody menšin a marginalizovaných skupin, ale také otrásají samotnými základy soudně-politických struktur demokratických systémů v regionu, čímž neustále zmenšují prostor pro demokratickou občanskou společnost. Ačkoli tato situace vyžaduje společný postup, síťové struktury zaměřující se na prevenci nesnášenlivosti vůči skupinám osob a pravicového extremismu jsou ve střední a východní Evropě* nedostatečně vyvinuté. V rámci celoevropských preventivních sítí a diskurzu se perspektivám a potřebám regionu stále nedostává dostatečné pozornosti a prostoru.**

.....

* Viz Budapest Centre for Mass Atrocities Prevention (2017): *Capabilities of the Visegrad Countries in Preventing Extremism*. Budapest: Foundation for the International Prevention of Genocide and Mass Atrocities – Hungary.

** Viz Weilnböck, Harald a Oliver Kossack (2019): *The EU's Islamism bias and its "added damage" in Central and Eastern Europe*. URL: <https://www.opendemocracy.net/en/global-extremes/the-eus-islamism-bias-and-its-added-damage-in-central-and-eastern-europe>.

Cíle

.....

Na pozadí těchto událostí spojili partneři CEE Prevent Net síly, aby přispěli k zastavení nárůstu antiliberalismu a krajně pravicových populistických sil a aby posílili a chránili demokratické hodnoty a lidská práva ve střední a východní Evropě. Projekt CEE Prevent Net je součástí širší občanské iniciativy propojující organizace občanské společnosti ve snaze vybudovat udržitelnou regionální síť. V rámci sítě dochází k výměně znalostí, postupů a nápadů a ke společné podpoře demokracie a lidských práv. Tyto aktivity vycházejí ze zkušeností lidí z praxe a aktivních občanů, kteří se s danými problémy setkávají dnes a denně.

Konkrétní cíle projektu CEE Prevent Net zahrnují:

- posilování dovedností a kapacit odborníků z oblasti sociální práce, práce s mládeží a neformálního vzdělávání, kteří se věnují problematice netolerance, nesnášenlivosti vůči skupinám osob a krajně pravicovým trendům mezi dětmi, dospívajícími a mládeží;
- zprostředkování mezinárodní výměny dobrých praktik, společných výzev a strategií, jak s nimi pracovat, mezi odborníky z regionu střední a východní Evropy;
- vytvoření fóra pro meziresortní spolupráci v projektových zemích a napříč regionem;
- získávání podpory od politiků a orgánů veřejné správy napříč politickým spektrem a společenským rozporům;
- zvyšování povědomí o středoevropských a východoevropských perspektivách a přístupech v rámci evropských a mezinárodních preventivních sítí.

Projekt tímto přispívá k širšímu cíli upevňování demokracie a lidských práv v regionu, přičemž kombinuje místní aktivity s národní a evropskou pomocí založenou na principu subsidiarity.

Aktivity

.....

Mezinárodní výměna osvědčených postupů

Projekt CEE Prevent Net umožňuje pracovníkům s mládeží a vychovatelům ze střední a východní Evropy si navzájem vyměňovat zkušenosti a předávat mezi sebou osvědčené postupy. Za tímto účelem byla uspořádána mezinárodní letní škola pro 50 odborníků z 6 zemí, na které měli účastníci možnost zúčastnit se úvodního školení seznamujícího je s řadou osvědčených postupů. Poté si jednotliví partneři mohli zvolit jeden z představených postupů a pro ten získat další školení související s jeho implementací skrze workshopy s mladými lidmi v jejich standardním, lokálním pracovním prostředí, např. v mládežnických klubech nebo ve školách. Tímto způsobem projekt znásobuje dopad osvědčených postupů z regionů, navyšuje kapacity účastníků projektu a pomáhá mladým lidem, kteří se účastní workshopů, budovat odolnost vůči netoleranci, diskriminaci a nesnášenlivosti vůči skupinám osob. Tyto osvědčené postupy jsou dále publikovány v tomto kompendiu jak v angličtině, tak v češtině, němčině, maďarštině, polštině a slovenštině.

Místní mezisektorová spolupráce

CEE Prevent Net propojuje budování kapacit a školicí aktivity se strategií komunitního zapojení a mezisektorové spolupráce odborníků, místních správních orgánů a dalších zainteresovaných subjektů v dané oblasti. Ve všech zemích konsorcia vytvořili partneři místní mezisektorové fórum pro výměnu zkušeností v oblasti prevence netolerance, diskriminace a pravicového extremismu a pro propagaci demokracie a lidských práv. Obě tyto aktivity zapojují různé zainteresované strany, jako například pracovníky s mládeží a vychovatele, politiky a místní správní orgány, nevládní organizace nebo místní média. Projekt

navíc nabízí „Preventivní semináře“. * Tyto semináře mají dvojitý účel: na jednu stranu vzdělávají zmíněné zainteresované subjekty s cílem dosáhnout lepšího pochopení netolerance, nesnášenlivosti vůči skupinám osob a pravicového extremismu v partnerských zemích; na druhou stranu se zde zainteresované subjekty seznamují se strategiemi, které umožňují vytvoření obecných akčních plánů pro prevenci těchto jevů v daných komunitách.

Advocacy: výzkum a iniciativy

Projekt CEE Prevent Net provedl výzkum, jehož účelem bylo identifikovat dobré praktiky v oblasti advocacy a politické komunikace s cílem získat podporu pro preventivní práci od různých společenských a politických aktérů na místní, národní a evropské úrovni. Na základě stávajícího statu quo a následných rozhovorů s odborníky, politiky, orgány veřejné správy a akademiky byl vydán pracovní dokument, který identifikuje současné výzvy pro úspěšnou a udržitelnou implementaci práce s mládeží a vzdělávání pro prevenci netolerance, diskriminace a pravicového extremismu ve střední a východní Evropě. Zároveň poskytl doporučení pro řešení těchto problémů a pro získávání podpory pro udržitelnou preventivní práci napříč politickým spektrem. Tato doporučení, včetně komunikační strategie zaměřené více naratologicky a méně konfrontačně, byla dosud využita v cílených advocacy iniciativách v rámci projektu, například při mezisektorových jednáních u kulatého stolu s místními zainteresovanými stranami.

.....
* Koncept Preventivních seminářů je postaven na osvědčeném školicím formátu „Hako_reJu“, který vyvinuli zaměstnanci projektového koordinátora CEE Prevent Net, Cultures Interactive e.V. v Německu. Tento formát byl vyvinut pro pracovníky, kteří se setkávají s krajně pravicovými postoji mezi mladými lidmi, se kterými pracují. Jsou zde zahrnuty školicí moduly pro rozpoznání a řešení tohoto jevu a pro vytvoření udržitelných strategií pro prevenci a intervenci.

Anti-discrimination Education Society*

(Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej; TEA)
Polsko**

Anti-discrimination Education Society (TEA) byla založena v roce 2009 odborníky na nediskriminační vzdělávání. TEA v Polsku propojuje desítky specialistů, mezi nimi i školitele v antidiskriminační oblasti, organizace poskytující podporu skupinám a jednotlivcům potýkajícím se s diskriminací a iniciátory projektů zaměřených na rovnost a diverzitu. Misí této organizace je rozvíjet a dále šířit antidiskriminační vzdělávání tak, aby každý člověk mohl vytvářet svět bez diskriminace a násilí. Aktivity společnosti jsou zaměřeny na jednotlivce i na instituce, ve formálních i neformálních vzdělávacích prostředích. TEA nabízí řešení pro učitele, vzdělávací instituce, Ministerstvo národního vzdělávání a Ministerstvo vědy a vysokého školství Polské republiky, školní inspektory, centra pro školení učitelů, školitele dospělých i mládeže a instituce v neformálním vzdělávacím sektoru.

Kontakt

PO BOX 223
00-001 Varšava 1
Polsko

 +48 535 559 557
 biuro@tea.org.pl
 <https://tea.org.pl>

* Vzdělávací společnost proti diskriminaci.

** TEA působí celostátně, nemá hlavní centrální kancelář v jedné lokalitě.

Foundation for the International Prevention of Genocide and Mass Atrocities*

Budapešť, Maďarsko

Foundation for the International Prevention of Genocide and Mass Atrocities, pod kterou spadá i Budapest Centre for Mass Atrocities Prevention, je mezinárodní nevládní organizace aktivní v oblastech prevence konfliktů, podpory lidských práv a mezinárodního a humanitárního práva. Byla založena v lednu 2011 a úzce spolupracuje s mezinárodními experty, výzkumníky, mezinárodními právníky a diplomaty. Je partnerem regionálních organizací a národních vlád. Na globální úrovni působí jako nestranný partner EU, OSN, EU a dalších mezinárodních aktérů. Nadace se soustřeďuje na zvyšování mezinárodního povědomí o rizicích a důsledcích extremismu, zločinů proti lidskosti a jejich propagaci. K tomuto vydává studie, organizuje školení. V posledních letech se nadace věnuje především radikalizačním trendům v Evropě a realizovala projekty zaměřené na zlepšování schopnosti mladých lidí odolávat hrozbám na internetu i mimo něj.

Kontakt

Villányi út 47

1118 Budapešť

Maďarsko

 +36 21 252 45 25

 info@budapestcentre.eu

 www.genocideprevention.eu

.....
* Nadace pro mezinárodní prevenci genocidy a zločinů proti lidskosti.

Centrum komunitného organizovania (CKO)

Zvolen, Slovensko

Centrum komunitného organizovania (CKO) je nevládní organizace fungující na Slovensku od roku 1999. Poskytuje podporu aktivistům občanských iniciativ a komunitám, aby zajistilo jejich lepší zapojení do rozhodovacích procesů v místních, regionálních a národních vládách. Chce doprovázet změny ve slovenské společnosti transformující se ve společnost aktivních občanů, v níž je „hlas lidu“ vyžadován i vyslyšen.

CKO je na Slovensku vedoucí organizací v oblasti boje proti extremismu a radikalizaci. Pracuje převážně se školami, místními samosprávami a aktivistickými organizacemi na úrovni občanů (grassroots*).

CKO realizuje 5 hlavních programů:

1. komunitní organizování v několika ohrožených komunitách napříč bansko-bystrickým regionem;
2. platformu „Ne v našem městě“, jejímž cílem je čelit a bránit násilnému extremismu na Slovensku;
3. Školy za demokracii, program propagující neformální vzdělávání v oblasti lidských práv a podporující aktivní občanství ve více než 30 školách bansko-bystrického regionu;
4. občanské centrum OKO, poskytující bezpečné prostředí pro aktivní občany města Zvolen; a
5. program profesionální výměny podporující komunitní lídry poskytovaním šestitýdenních stáží v USA.

Kontakt

Námestie mládeže 587/17

960 01 Zvolen

Slovensko

 +421 48 412 38 80

 www.cko.sk

 CKO – Centrum komunitného organizovania

* Grass roots jsou malé organizace s nízkou úrovní byrokracie, vzniklé v reakci na potřeby místních společenství tzv. zespoda, iniciací vycházející zevnitř společenství.

Center for the Study of Democracy (CSD)*

Sofie, Bulharsko

Center for the Study of Democracy (CSD), založené na konci roku 1989, je evropský institut veřejné politiky věnující se hodnotám demokracie a tržního hospodářství. CSD je nestranná, nezávislá organizace podporující reformní proces prostřednictvím vlivu na politiku (policy) a občanskou společnost. Práce CSD v sobě spojuje vědeckou činnost s politikami zaměřenými na sociální inovaci a institucionální reformu v řadě oblastí v Bulharsku i Evropě. Mezi nejvýznamnější z těchto oblastí patří sociální inkluze ohrožených skupin, migrace, lidská práva, ekonomická a právní reforma, organizovaný zločin, protikorupční aktivity a radikalizace. CSD propojuje akademický sektor s organizacemi v sociálních, občanských a lidskoprávních oblastech a přináší nejmodernější řešení problémů spojených s tranzicí společnosti.

Kontakt

5 Alexander Zhendov Street
1113 Sofie
Bulharsko

 +359 29 71 3000

 csd@online.bg

 <https://csd.bg>

.....
* Centrum pro studium demokracie.

Cultures Interactive e. V.

Berlín, Německo

Cultures Interactive e. V. (CI) je nevládní organizace sídlící v Berlíně, založená v roce 2005. Je aktivní v národních i mezinárodních sítích. CI si klade za cíl propagaci hodnot demokracie a lidských práv a prevenci nesnášenlivosti vůči skupinám osob, diskriminace a pravicového extremismu.

Metodologickým základem práce CI je koncept neformálního vzdělávání spojující kreativní postupy. Jde o kombinace základů historie, současných kultur mládeže, sociálních médií s politickým a sociálním vzděláváním. Hlavními oblastmi tohoto vzdělávání je empowerment* mládeže, řízení konfliktu, anti-rasismus, genderové role a rovnost. Významným principem práce CI je nízkoprahový přístup k preventivní práci. Cílem je dostat se k mladým lidem ze všech sociálních zázemí.

V posledních letech se významnou součástí metodologického portfolia práce CI s mládeží stala narativní skupinová práce**. Tato metoda vytváří bezpečné prostředí, ve kterém mohou mladí lidé volně diskutovat o svých osobních zkušenostech, naslouchat jeden druhému a navzájem se lépe poznat. To jim umožňuje si nezprostředkovaně uvědomit, jak životní příběh člověka ovlivňuje jeho postoje a jednání, které zase mají přímý dopad na ně samotné i na ostatní.

* Zmocňování, zplnomocňování, posilování.

** Narativní přístupy (v sociální práci, psychoterapii apod.) patří do skupiny systemických přístupů. Jedním z prvních významných děl je kniha Narrative Methods to Therapeutic Ends autorů Michaela Whitea a Davida Epsteina (1990). Narativní přístupy (dále NP) se soustřeďují na vztah mezi jedincem a kulturním prostředím, ve kterém jedinec žije. NP vycházejí z toho, že identita člověka je formovaná jazykem. Jsou citlivé k individuální zkušenosti a tím otvírají prostor pro vyprávění vlastních zkušeností a životních příběhů. NP jsou užitečné jak při práci s jednotlivci (v rámci psychoterapie, individuální sociální práce), tak i v práci s komunitami a skupinami.

Práce CI se zaměřuje na tři hlavní cíle:

1. Realizace dobré praxe v prevenci a intervenci mezi mladými lidmi v různých prostředích. CI nabízí workshopy a školení pro mladé lidi z různých skupin a sociálních zázemí, sociálních vrstev, včetně těch, ke kterým bývá obtížné se dostat skrze formální vzdělávání. CI usiluje o tento cíl prostřednictvím celé škály programů, jako jsou například jednodenní a dvoudenní programy ve školách, workshopy na téma youth culture přizpůsobené otevřené práci s mládeží a rozsáhlé školicí programy. Tyto programy mohou cílit na smíšené skupiny mládeže nebo mohou být koncipovány pro specifické cílové skupiny.
2. Budování kapacit. CI nabízí obsáhlá školení pro pracovníky s mládeží, sociální pracovníky, učitele, sociální kurátory a další profese zainteresované v práci s mládeží za účelem podpory profesionální a efektivní prevence. CI díky svému přístupu orientovanému na komunitu usiluje o budování kapacit lokálních pracovníků za účelem prosazování lidských práv a posílení postavení mladých lidí, stejně jako posilování odolnosti proti nesnášenlivosti vůči skupinám osob, pravicovému extremismu a násilí.
3. Sdílení znalostí a podpora vývoje. CI se účastní řady národních a mezinárodních platforem a je členem různých sítí zaměřených na demokratické a lidskoprávní vzdělávání, práci s mládeží, prevenci a deradikalizaci (např. RAN, OSCE, DARE, Efus atd.). To umožňuje CI kontinuálně vylepšovat koncepci práce s mládeží a realizovat svou vizi.

Kontakt

Mainzer Str. 11
12053 Berlín
Německo

- Tel.: +49 30 60 40 19 50
- info@cultures-interactive.de
- www.cultures-interactive.de
- [culturesinteractiveev](https://www.facebook.com/culturesinteractiveev)

Partners Hungary Foundation*

Budapešť, Maďarsko

Vizí Partners Hungary Foundation (PHF) je multikulturní, inkluzivní a otevřená společnost fungující v souladu se svým prostředím. Taková společnost by měla být schopná včlenit hodnoty rozdílných kultur na osobní, komunitní i celospolečenské úrovni. Měla by mít připraveny struktury pro rovné příležitosti dostupné všem tak, aby každý mohl dosáhnout sebenaplnění a harmonického komunitního života.

V souladu s touto vizí je i mise PHF, která v sobě shrnuje vybudování kultury spolupráce, aplikaci a šíření metod alternativního řízení konfliktu a příspěvěk k rozvoji participativní demokracie.

PHF je ve své práci úspěšná v těchto sférách:

- posilování komunitního dialogu;
- definování změny jako příležitosti pro všechny;
- posilování mezisektorové spolupráce.

PHF se strategicky zapojuje v následujících oblastech:

- romská integrace prostřednictvím rozvoje místních komunit;
- šíření, aplikace a rozvoj alternativních metod řízení konfliktu, zejména mediace a restorativní postupy;
- rozvoj, tvorba a realizace různých výcvikových programů ve vzdělávacím sektoru;
- demokratizace vzdělávání prostřednictvím šíření a realizace programu Krok za krokem a jeho metodologie, která se soustřeďuje na dítě a spolupráci a vychází z komunity samotné.

Kontakt

Rákóczi út 22

1072 Budapešť

Maďarsko

 +36 70 944 6196

 partners@partnershungary.hu

 <https://partnershungary.hu>

.....
* Partneři pro Maďarsko (překlad je velice opisný).

Partners for Democratic Change Slovakia* (PDCS)

Bratislava, Slovensko

Partners for Democratic Change Slovakia (PDCS) je nevládní organizace založená v roce 1991 poskytující odborná školení a facilitaci, poradenství a poradní služby v oblastech řešení konfliktu, zprostředkování společenského dialogu, občanské participace a rozvoje občanské společnosti na Slovensku i v zahraničí. PDCS je zakladatelem European Network for Non-Violence and Dialogue** (ENND), grassroots sítě založené pro boj proti polarizujícím trendům ve střední a východní Evropě.

Kontakt

Štúrova 13
811 02 Bratislava
Slovensko

 +421 252 925 016
 pdcs@pdcs.sk
 <https://www.pdcs.sk/en/>

.....
* Partneri pro demokratickou změnu, Slovensko.

** Evropská síť pro ne-násilí a dialog.

Ratolest Brno, z. s.

Brno, Česká republika

Ratolest Brno z.s. (Ratolest) působí v Brně a jeho nejbližším okolí od roku 1995. Ratolest poskytuje dětem, mladým lidem i celým rodinám v obtížné životní situaci sociální služby a další programy podpory. Činnost Ratolesti je založena na prevenci a úspěšně řeší jak příčiny problémů, tak jejich důsledky. V rámci svých činností podporuje a rozvíjí dobrovolnictví.

Posláním Ratolesti je pomáhat sociálně znevýhodněným dětem, mladým lidem a rodinám řešit jejich životní situaci, která jim znemožňuje rovné šance na kvalitní život a začlenění se do společnosti.

Ratolest nabízí tyto programy a služby:

- Nízkoprahový klub Likusák;
- Nízkoprahový klub Pavlač;
- Centrum prevence a resocializace;
- Centrum pro ohroženou rodinu;
- Dobrovolnické centrum; a
- Galerie Ratolest, charitativní umělecký projekt.

Kontakt

Třída Kpt. Jaroše 7b

602 00 Brno

Česká republika

 +420 545 243 839

 www.ratolest.cz

 ratolest@ratolest.cz

REACH Research and Education Institute*

Bratislava, Slovensko

REACH Research and Education Institute (REACH) je nevládní organizace se sídlem v Bratislavě věnující se deradikalizačním strategiím a zaměřující se na problematiku extremismu a radikalizace ve veřejném mínění. Organizace REACH byla založena skupinou mladých výzkumníků a analytiků a jejím hlavním cílem je poskytování odborných znalostí v diskusi o současných politických a společenských událostech, mediace, výzkum, zpracovávání analýz a poradenství pro tvůrce politik i pro zástupce občanské společnosti za účelem zkvalitnění politických rozhodnutí i stavu občanské společnosti.

REACH propaguje takový proces tvorby politiky, který je zaměřený na výzkum (research-based) a založený na důkazech (evidence-based) s účelem posílení spolupráce mezi nezávislými výzkumnými organizacemi, akademickou sférou, občanskou společností a tvůrci politik. REACH usiluje o zavedení interdisciplinárních výzkumných metod pro dosažení pozitivní změny v občanské společnosti, ve vztazích uvnitř společnosti a v politické kultuře.

Kontakt

Šúrska 26
831 06 Bratislava
Slovensko

 info@reach-institute.org

 www.reach-institute.org

.....
* Institut pro výzkum a vzdělávání.

YMCA Dobrich*

Dobrič, Bulharsko

YMCA Dobrich je inkluzivní nevládní mládežnickou organizací zaměřenou na zkvalitnění intelektuálního, kulturního, duševního a fyzického vývoje dětí a mládeže prostřednictvím řady kulturních, vzdělávacích a sportovních projektů. V občanském vzdělávání využívá kreativní metody zahrnující výtvarné umění, divadlo, hudbu a múzická umění. Realizuje projekty s tématy participativního občanství, demokracie, lidských práv, anti-diskriminace, migrace, radikalizace, sociální inkluze, připomínání historie a aktivního zapojení mládeže. Workshopy jsou koncipované tak, aby byly atraktivní pro děti, dospívající i mladé dospělé, stejně jako pro pracovníky s mládeží. YMCA Dobrich se řídí mottem: „Budujeme silné děti, silné rodiny, silné komunity.“

Kontakt

7, General Kolev Street, fl. 1, p.b. 3
9300 Dobrič
Bulharsko

 ymcadobrich@gmail.com
 <http://ymcadobrich.ngobg.info>
 YMCA Dobrich

* YMCA (Young Men's Christian Association) je mezinárodní křesťanskou organizací mládeže.

Dobré praxe

Školy za demokracii

Centrum komunitného organizovania (CKO), Slovensko 26

Romantic violence

Človek v ohrození, Slovensko 33

Youth Culture Work

Cultures Interactive e. V., Německo 41

Narativní skupinová práce

Cultures Interactive e. V., Německo 47

Asertivita

Ratolest Brno, z. s., Česká republika 53

Pravda a lež na internetu

Ratolest Brno, z. s., Česká republika 63

Novinářské dovednosti

YMCA Dobrich, Bulharsko 72

Cyberscout

Applied Research and Communications Fund (ARC Fund), Bulharsko 80

Mediace a restorativní programy na školách

Partners Hungary Foundation (PHF), Maďarsko 86

Filozofie jako výzva extremismu (P4CE)

The P4CE Consortium 94

Školy za demokracii

Centrum komunitného organizovania
(CKO), Slovensko

Klíčová slova

demokracie, kritické myšlení, aktivní občanství, tolerance, humanita, lidská práva

O programu Školy za demokracii a cíl programu

Program Školy za demokracii je roční vzdělávací preventivní program usilující o zamezení radikalizace mládeže a prevenci dalších projevů extremismu. Zaměřuje se na jednu třídu v rámci školy během celého školního roku.

Podporuje aktivní občanství a propaguje neformální vzdělávání dospívajících, mladých dospělých a učitelů v různých oblastech prostřednictvím

vzdělávacích workshopů pro ně a s nimi. CKO vnímá aktivní občanství jako aktivní zapojení se v rámci vlastní komunity, ať už ve formě environmentalismu nebo demokratických procesů. Propaguje dobrovolnictví jako součást aktivního občanství.

Příspěvek v tomto kompendiu je sbírkou těch metodologických materiálů, které se ukázaly jako nejužitečnější v dosavadním průběhu realizace programu Škola za demokracii. Program usiluje o prezentaci aktuálních témat a těm se také věnuje v rámci výuky ve třídách. Dospívající a mladí dospělí diskutují o aktuálních tématech dnes a denně. Zdroje informací těchto mladých dospělých jsou různorodé a můžou se výrazně lišit i v rámci srovnatelných demografických skupin. Tento program je seznamuje s relevantními webovými stránkami a seriózním tiskem a radí, jak číst a porozumět textům této povahy. Navíc poskytuje relevantní historické souvislosti a projednává socioekonomický kontext současnosti. Paralelám s minulostí je věnována zvláštní pozornost.

Program dále pomáhá rozvíjet empatii ve studentech školního věku a využívá živé knihovny* jako jeden z nástrojů. Prostřednictvím živých knihoven mají studenti možnost potkat se s lidmi různých náboženství, ras, sexuální orientace a původu, včetně uprchlíků, lidí bez domova a žadatelů o azyl. Skrze živé knihovny mohou účastníci diskutovat o svém strachu nebo předsudcích se skutečnou osobou sedící přímo před nimi. Mohou se jich ptát na to, co je zajímá, mluvit s nimi, nebo prostě jen sedět a naslouchat jejich příběhu.

Cíl programu Školy za demokracii může být shrnut následovně: Školy za demokracii vedou studenty a jejich učitele k tomu, aby se z nich stali aktivní občané, aby pečovali o prostředí, ve kterém žijí, aby se zapojovali jako dobrovolníci, aby hájili utlačované, ptali se, mysleli kriticky a diskutovali

* Více informací a obecné seznámení s koncepcí živých knihoven naleznete na <https://humanlibrary.org/>.

o problémech bez předsudků, a přitom se učili vyjadřovat slušně své názory a pomáhat ostatním.

Cílová skupina

Základní cílovou skupinou programu jsou studenti základních a středních škol ve věku od 10 do 18 let. Jsou to právě žáci základních škol, kteří jsou skupinou nejvíce ohroženou radikalizací. Většina z nich pochází z běžného domácího prostředí, ale je zde i malý počet dětí romského původu, handicapovaných, členů LGBTQI+ komunity, nebo jiných sociálně znevýhodněných skupin. Statisticky je zhruba 10 % studentů v každé třídě na Slovensku vystaveno vysokému riziku radikalizace.

Do programu jsou zapojeni i učitelé, univerzity, nevládní organizace a komunální a regionální autority.

Historie, vývoj a metodologie programu Školy za demokracii

Program byl založen v roce 2017 a je jedním z nejintenzivnějších, nejinnovativnějších a nejvíce interdisciplinárních programů svého druhu na Slovensku. Jeho nejdůležitějším přínosem je neustávající syntéza osvědčených interdisciplinárních postupů z oblasti lidskoprávního vzdělávání a metodologie kritického myšlení. Program pracuje s konceptem živých knihoven a dalších konceptů a deradikalizačních postupů, které využívá Cultures Interactive e.V., a kombinuje participační, neformální a zkušenostní učební principy.

Na svém počátku byl tento program představen pouze v 8 školách. Ve školním roce 2019/2020 už je do něj zapojeno 32 škol z celého bansko-bystrického regionu. Program zaštiťují a funkci supervizorů vykonávají:

- Alexandra Bitušíková, profesorka a prorektorka pro vědu a výzkum na Univerzitě Mateja Bela v Banské Bystrici (UMB)

- Lucia Galková, vysokoškolská pedagožka na Pedagogické fakultě UMB
- Dr. Harald Weilnböck, expert na extremismus a spoluzakladatel Cultures Interactive e.V.
- Radicalization Awareness Network

Úspěšná prevence radikalizace dospívajících a mladých dospělých nutně znamená mezisektorovou spolupráci, která je intenzivní, konstruktivní a systematická. Školy za demokracii představují nezbytnou propojenost mezi

- nevládním (tvorba programu),
- akademickým (výzkum hodnot a postojů zapojených studentů),
- vzdělávacím (prostředek realizace),
- regionálním (podpora a spolupráce) a
- občanským sektorem.

Program je realizován v průběhu celého školního roku a dodržuje rozvrh stanovený před zahájením školního roku ve spolupráci s třídním učitelem nebo ředitelem daných škol. CKO, jakožto vedoucí organizace, bere v potaz specifika každé školy, stejně jako požadavky jednotlivých učitelů či studentů. Program měl doposud vždy pozitivní dopad na hodnoty participujících studentů.

Demokracie, občanská společnost a standardy lidských práv jsou ohroženy, pokud mladí lidé nerozumí nebo nerozumí dostatečně dopadům rostoucí radikalizace. Naopak omezování a eliminace radikalizace může vést ke stabilizaci a posilování demokracie, pochopení a důvěře v její nástroje a instituce. Proto vede program žáky – tedy děti, dospívající a mladé dospělé – k aktivní účasti ve společnosti

Zkušenosti a hodnocení

Ve fázi tvorby a realizace aktivit programu hrálo centrální roli předběžné měření postojů a hodnot. CKO ve spolupráci s Pedagogickou fakultou UMB provedlo asociační experiment. Pedagogická fakulta se zapojila při tvorbě

seznamu slov do evaluace dat získaných z měření původních a konečných hodnot a postojů a při přípravě komentáře a interpretace těchto dat.

Data ze školního roku 2018/2019 ukazují, že ve všech 27 školách zapojených do programu došlo k pozitivní změně v souvislosti s klíčovými slovy, na která se asociační experiment soustředil. Ve školním roce 2019/2020 Školy za demokracii pracovaly s 42 slovy. 14 z těchto slov poukazovalo na výrazy v programu nejčastěji používané, např. probíraná témata. Mezi těmito slovy byla: *Žid, postižený, křesťan, aktivista, lesba, EU, rasista, nevládní organizace, homosexuál, Rom, muslim, demokracie, uprchlík a Kotleba*. Všechna tato slova (kromě „EU“) zaznamenala pozitivní změnu v reakčním čase (časovém intervalu, během kterého studenti reagovali svou první asociací s vysloveným slovem), stejně jako v asociacích vyslovených studenty. Snížení reakčního času v závěrečném měření a rostoucí výrazy pozitivních nebo neutrálních asociací ze strany studentů (v porovnání s původními měřeními) jsou známkou jasného posunu k pozitivnějším asociacím.

Přenositelnost

Program se může dále rozvíjet ve dvou hlavních oblastech. Tou první je přenos používaných nástrojů směrem k učitelům a vrstevníkům. Je nezbytné, aby každá škola měla přístup k týmu odborníků, kteří se účastní programu v dané škole. Jestliže není možné najít a najmout dobré, kvalifikované školitele, je jediným způsobem, jak program a jeho aktivity udržet v chodu, multiplikační efekt. Pokud seznámíme co nejvyšší možný počet učitelů s nestandardními vzdělávacími metodami programu, umožníme jim tyto metody využívat v různých předmětech, jako jsou historie, etika nebo občanská výchova. Kromě toho se ukázalo, že peer-to-peer learning* je důležitým a úspěšným vzdělávacím nástrojem. Diskuse o současných společenských tématech a účast na interaktivních workshopech vedených

* Peer-to-peer learning, nebo peer learning, je vzájemné učení, vzdělávání se, mezi vrstevníky, vrstevnické vzdělávání (pozn. překl.).

čistě vrstevníky má na studenty zásadní vliv. To ovšem neznamená, že školitelé se workshopů účastnit nemají, znamená to, že **kombinace zapojení školitelů, učitelů a vrstevníků (studentů) je nejslibnější cestou.**

Druhou oblastí je rozšíření programu na národní úroveň pro jeho celostátní realizaci. Adekvátní zkušební fázi pro takové rozšíření by bylo zařazení Škol za demokracii do osnov všech škol na minimálně dva školní roky. I na národní úrovni je však potřeba, aby školy a koordinující instituce stále braly v potaz odlišná prostředí a zázemí studentů a aby přizpůsobily aktivity jejich potřebám. Práce na celostátní úrovni by však vyžadovala zapojení velkého množství expertů do projektu a samozřejmě také finanční a ideovou podporu státu. CKO věří, že se způsobem vzdělávání, které přináší Školy za demokracii, by se mělo začínat už v mateřských školách za použití přizpůsobených nástrojů a zapojením univerzitních studentů z oblasti vzdělávání, filozofie, politologie nebo mezinárodních vztahů. CKO nepochybuje, že celostátní realizace programu Školy za demokracii povede mezi žáky a studenty k výraznému rozvoji kritického myšlení, porozumění psanému textu, pochopení lidských práv apod.

Podmínky pro realizaci

Aktéři zapojení do koordinace programu doposud usilovali o to, aby aktivity v rámci programu nevyžadovaly žádné speciální vybavení kromě toho, které je obvykle dostupné ve většině tříd (notebooky/počítače, projektory, tabule atd.). Do data vydání tohoto kompendia si školitelé v programu připravovali své vlastní materiály na základě metodologie programu a tyto přizpůsobovali, jak bylo potřeba, aby vyhovovaly danému tématu nebo události. Nicméně dojde-li k rozšíření programu na národní úroveň, bude nejspíše nutné pověřit jednoho z koordinujících aktérů vydáním seznamu standardizovaných materiálů a jejich distribucí do škol, které si je upraví podle svých specifických potřeb. Délka jednoho workshopu je kdekoli mezi jednou a třemi hodinami, podle vybrané aktivity. Školitelé se znalostmi

v oblasti neformálního vzdělávání nebo zkušenostmi v oblastech kritického myšlení, lidských práv, práva, sociální práce apod., jsou v programu obvykle velice úspěšní. Čím více školitelů je zapojených do programu, tím lépe, jelikož zachování duševní pohody školitelů a prevence jejich vyhoření jsou nezbytné pro úspěch programu. CKO doporučuje, aby každý školitel pracoval s malým počtem škol (maximálně čtyřmi) a zůstal u těch stejných škol po dobu celého školního roku. Dle dosavadních zkušeností se školitelům nejlépe pracuje se skupinami žáků o 15 až 20 členech. Pokud to není možné, jednotlivé aktivity lze přizpůsobit tak, aby vyhovovaly i větším skupinám, přičemž však musí být stále dodržen cíl zapojit většinu třídy a umožnit jim aktivní účast.

Romantic violence

Človek v ohrození, Slovensko

Klíčová slova

pravicový extremismus, radikalizace mládeže, předsudek, diskriminace, identita, aktivní občanství

Cíle a užití metody

Romantic violence je souborem inovativních aktivit pro učitele, sociální pracovníky, vychovatele a další pracovníky s mládeží pracující v neformálním prostředí zabývající se problematikou pravického extremismu a radikalizace mládeže. Aktivity reflektují obsah knihy *Romantic Violence: Memoirs*

*of an American Skinhead** napsané bývalým neonacistou Christianem Picciolinim a jsou zaměřené na postoje středoškolských studentů k výše zmíněným tématům. Zároveň nabízí studentům bezpečný prostor, ve kterém mohou mluvit o svých vlastních identitách a názorech na témata řešená v Piccioliniho knize.

Aktivity vycházejí z principů konstruktivistické pedagogiky, čímž dávají žákům a studentům prostor pro vyjádření vlastních postojů a zároveň jim umožňují vytvářet své vlastní závěry. Nástroj využívá participačních metod, jako jsou simulace, dramatizace a skupinová práce, a metod podporujících kritické myšlení, například kritické čtení, řešení problémů nebo různé diskusní metody. Aktivity nenabízejí žádná jednoduchá řešení, spíše vznášejí problematické otázky, které umožňují moderátorům workshopu lépe pracovat s jeho účastníky.

Cílová skupina

Soubor aktivit Romantic violence cílí zejména na středoškoláky, jelikož studenti ve věku 14 až 19 let z ní mají největší užitek. Cílová skupina je v tomto případě poměrně široká, protože jsou dané aktivity zaměřené převážně na studenty, kteří dosud nejsou radikalizováni, a zahrnuje jak studenty z demografické většiny, tak menšiny včetně marginalizovaných dospívajících a mladých dospělých. Čím rozmanitější skupina, tím větší potenciál tyto aktivity mají pro dosažení pozitivního výsledku. Aktivity mohou být zároveň přizpůsobeny pro neformální vzdělávání dospívajících a mladých dospělých ve stejné věkové skupině.

.....
* Vyšlo v slovenském překladu.

Popis aktivity

Jak je zmíněno výše, inspirací pro vznik tohoto nástroje byla kniha bývalého neonacisty Christiana Piccioliniho *Romantic Violence: Memoirs of an American Skinhead*. Nástroj obsahuje 10 aktivit vhodných pro využití ve třídách i mimo ně, které se věnují tématům identity, důvodům a důsledkům pravicového extremismu, předsudků a nálepkování, stejně jako aktivnímu občanství. Každá aktivita se zaměřuje na jedno konkrétní téma, rozvíjí související dovednosti a podporuje dialog a debatu. Prvním tématem, kterému se soubor aktivit věnuje, je *identita*, kterou následují *předsudky* a *polarizace*. Soubor uzavírají aktivity na téma *diskriminace* a jejich projevů skrze *pravicový extremismus*.

Člověk v ohrožení silně doporučuje před zahájením aktivit poskytnout učitelům úvodní školení pro získání potřebných dovedností pro řešení citlivých témat. Učitelé, kteří s nástrojem *Romantic Violence* pracovali, vnímali možnosti, které Piccioliniho kniha nabízí, velmi pozitivně. Ačkoli může být tento nástroj použit bez předchozí četby celé knihy, jelikož obsahuje podstatné úryvky, její četba může zesílit efekt jednotlivých aktivit a zároveň přitáhnout větší pozornost studentů k Piccioliniho příběhu. Na internetu jsou rovněž krátká videa, včetně Piccioliniho TED talku, které mohou sloužit jako výchozí bod pro všechny aktivity. Ideální je realizace všech aktivit v balíku v připraveném pořadí, nicméně každou aktivitu je možné realizovat samostatně.

Aktivity a jejich hlavní témata:

- 1. Moje identita a já** – Tato aktivita se věnuje vytváření identit a jejich vlivu na postoje vůči ostatním. Účastníci si vytvoří obraz vlastní

identity,* který je reprezentuje a který vyjadřuje jejich vlastnosti, role, přesvědčení, osobnost, vzhled, nebo výrazy, které člověka dělají jedinečným. Každý z nás má jiné vzory a každý z nás věří, že jiné vrstvy naší identity jsou v životě ty nejdůležitější. Porovnání identit a diskuse o nich umožňuje debatu o diverzitě participující skupiny.

2. **Osobní profil** – Při této aktivitě účastníci zkoumají, které události, lidé a vlivy mají dopad na naše rozhodnutí. Skupiny studentů se střídají při čtení pasáží z knihy *Romantic Violence*, které popisují různé fáze Piccioliniho života. Následuje diskuse o tom, co nejvíce ovlivnilo jeho (životní) rozhodnutí. Člověk v ohrožení doporučuje, aby byly studentům pro tuto aktivitu k dispozici kopie pasáží vybraných facilitátorem i pro potenciální využití při aktivitě *My versus oni* (viz bod 7).
3. **Superhrdinové** – Tato aktivita se zabývá vlivem našich (životních) vzorů na naše postoje a tím, co přitahuje mladé lidi k extremistickým skupinám. Účastníci se nejprve zaměří na své vlastní vzory a hrdiny ve svých vlastních životech a možné hrozby vycházející z negativních vzorů. Po četbě o tom, jak se Picciolini touží stát hrdinou, kterého všichni buď obdivují, nebo se ho bojí, následuje diskuse a zamyšlení nad tím, jakou roli v našich životech hrají idoly, vzory a vůdcové a jak ovlivňují naše postoje.
4. **Čím víc vidíš, tím líp** – Při této aktivitě účastníci poznají, jak mocné jsou stereotypy a předsudky a jak se k nim stavět kriticky a kriticky je vyhodnocovat. Na začátku studenti diskutují o fotografiích, které právě viděli poprvé v životě. Během diskuse je třeba zdůraznit, že první dojem nám nabízí pouze velmi omezené informace, na základě kterých se uchylujeme ke stereotypům a předpojatým názorům. Facilitátoři

.....
* K vytvoření obrazu vlastní identity je možno použít širokou škálu technik, s ohledem na skupinu, kde je program realizován. Může jít o jednoduché vykreslení na volnou čtvrtku, sofistikovanější výtvarné techniky – koláže, kresby, malby, ale také využití grafických nástrojů na tabletech, počítačích a podobně.

by měli upozornit také na riziko posuzování informací skrze mediální filtr nebo skrze jiné vlivné faktory. Následně v Piccioliniho knize účastníci zkoumají, co vedlo ke stereotypům, které si on sám vytvořil vůči určitým menšinám, a jakou roli tyto stereotypy hrály při vytváření jeho extremistických názorů.

- 5. Identifikace nenávisti** – Zde se účastníci zaměřují na projevy a kořeny nenávisti offline i online a na to, jak se k nim postavit. Picciolini byl výrazně ovlivněn svými vrstevníky, skupinami, ke kterým patřil, a vůdci, se kterými se setkal. Projevy nenávisti dnes využívají ty stejné mechanismy, které využívaly mezi 80. a 90. lety, i když dnes jsou samozřejmě mnohem výraznější na internetu. Účastníci dále hledají odpovědi na otázku, jak efektivně reagovat, když se s projevy nenávisti setkáme.
- 6. V botách těch vyloučených** – Během této experimentální aktivity jsou účastníci vystaveni situaci, ve které jsou diskriminováni nebo utlačováni. Následně mají možnost se zamyslet nad právě proběhlým zážitkem. Pro úspěch této aktivity je nezbytně nutné, aby facilitátor dobře znal skupinu, se kterou pracuje, a aby byl schopný pracovat s dramatickými metodami. Je rovněž vhodné mít připraveno několik her – energizerů a ice breakerů. Při této aktivitě je možné použít až čtyři různé scénáře ze skutečného života, během kterých maximálně čtyři skupiny sehrají krátké scénky. Účastníci nevědí předem, kdo z nich bude vystaven diskriminaci, takže je nutné, aby byly role pečlivě rozděleny. Při diskusi o právě sehrané scénce by měli nejprve „herci“ a diváci popsat pocity, které v nich tyto scénky zanechaly. Teprve poté by měla následovat analýza, jak každodenní diskriminace ovlivňuje určité skupiny a jednotlivce.
- 7. My versus oni** – V této aktivitě se účastníci učí, jak pracovat s mentalitou „*my versus oni*“ a jaké důsledky tento způsob myšlení má. Na začátku studenti identifikují skupiny, ke kterým patří a se kterými se

ztotožňují. Zde stojí za zdůraznění, že zatímco někteří lidé si skupiny, se kterými se ztotožňují, vybírají svobodně, lidé, jejichž identita neodpovídá převažujícím společenským normám (např. etnický původ, rasové, sexuální nebo genderové identity) jsou často do skupin svým okolím zařazeni automaticky. Účastníci díky této aktivitě poznají, že rozdělení na „my“ a „oni“ funguje jako první fáze nenávisi. Poté se věnují událostem z Piccioliniho života, během nichž budoval nenávisť mezi skupinami, ke kterým patřil (bílé rasisti), a „ostatními“ skupinami, které nenáviděl (rasové menšiny, LGBTQI+ atd.).

- 8. Extremismus na Slovensku** – Aktivita se věnuje hrozbám pro demokracii ze strany extrémní pravice na Slovensku. Tato aktivita je specifická pro Slovensko, ale může být přenesena i do jiných kontextů. Poukazuje na to, že i když určitá skupina není postavena mimo zákon soudním systémem, může systematicky působit proti demokracii prosazováním fašistické ideologie. Tento postoj je na Slovensku reprezentován Lidovou stranou Naše Slovensko – Kotlebovci, jejíž vůdce Marian Kotleba je spojován s neofašistickým hnutím. Studenti analyzují Kotlebovy projevy a jednání uvnitř strany a rozebírají, proč je tato strana hrozbou pro demokracii, i když je součástí demokraticky zvoleného parlamentu.
- 9. Interní a externí radikalizační faktory** – Tato aktivita zkoumá extremistické postoje a chování a jejich původ. Nabízí stručné profily bývalých neonacistů z různých zemí, které obsahují informace o životních událostech, rodinném zázemí a dalších důležitých faktorech v životech bývalých prominentních extremistů. Na základě analýzy těchto profilů účastníci diskutují o odrazujících a podněcujících faktorech radikalizace.
- 10. Občanská participace** – Tato aktivita dává příležitost najít jiné významy nebo narativy pro problémy, které vedou mladé lidi k zapojení ke krajně pravicovým stranám a skupinám. Účastníci si mohou

vybrat jakékoli téma, které je zajímavá, a diskutovat o něm; procházet organizace a webové stránky a prozkoumávat zvolenou oblast; a porovnávat řešení extremistů s konstruktivnějšími přístupy k tématu.

Zkušenosti a hodnocení

Na Slovensku byl nástroj Romantic Violence představen na 8 regionálních seminářích pro zhruba 150 učitelů a vychovatelů ze škol a neformálních vzdělávacích institucí. Zde získaná zpětná vazba byla velmi pozitivní. Piccioliniho kniha podle nich mládež zaujme, zejména díky své dynamice a jazyku, který používá. Učitelé dále ocenili strukturu jednotlivých aktivit, stejně jako možnost využít dostupných příloh a instrukcí, které jednotlivými aktivitami provádějí krok za krokem. Jako přidanou hodnotu pak vnímali, že použitá metodologie je naučila novým dovednostem.

Přenositelnost

Využívaná metodologie je užitečná ve formálním i neformálním vzdělávacím prostředí. Je strukturována tak, že není nezbytně nutné, aby účastníci programu četli předem celou knihu, díky čemuž je její využití flexibilní. Ve formálním prostředí můžou být aktivity vedeny učiteli nebo hostujícími externími instruktory či přednášejícími. Nejlépe je lze využít v předmětech jako občanská výchova nebo etika. Učitelé, kteří třídu učí běžně, mají při vedení aktivit tu výhodu, že studenty dobře znají a jsou schopní jednotlivé aktivity propojit s dalšími relevantními tématy, která se ve třídě probírají nebo která se ve třídě dějí. Osobní znalost studentů účastnících se workshopů může být rovněž klíčová pro aktivity, v nichž studenti mají sehrávat různé scénky. Ty totiž mohou vyvolávat silné emocionální reakce a někteří účastníci mohou být vůči jejich obsahu citliví, zejména pokud sami zažili nějakou formu násilí. Pokud jsou aktivity vedeny externími vyučujícími /

lektory, měli by tito předem získat základní informace a demografické údaje o účastnících.

Jestliže jsou aktivity prováděny s učiteli během školení, učitelé by se měli vžít do rolí jejich běžných účastníků, tedy svých studentů, a zapojit se přesně tak, jak by se zapojili jejich studenti. Ze zkušenosti Člověka v ohrožení vyplývá, že práce s touto metodologií může mít emocionálně silný dopad na všechny věkové kategorie.

Podmínky pro realizaci

Podmínky závisejí zcela na jednotlivých aktivitách, ale obecně zabere každá aktivita zhruba hodinu (včetně zpětné reflexe). Pokud proběhnou 3–4 aktivity za sebou, mohou být strukturovány jako půldenní nebo celodenní workshop.

Materiál a vybavení jsou prosté, všechny nezbytné přílohy jsou součástí nástroje. Obvykle je potřeba dodat pouze tabuli a popisovače. Ideální počet účastníků je mezi 20 a 25. Práce s méně než 10 účastníky bývá složitá a neproduktivní.

Důrazně se doporučuje, aby pedagogové, kteří budou metodologii využívat, absolvovali školení, nebo alespoň předem vyzkoušeli jednotlivé aktivity, než je budou provádět se studenty. Témata identity a diskriminace mohou být velice citlivá, je tedy důležité, aby pracovali se skupinami, které znají. Alternativou může být provádění aktivit bez zmiňování osobních záležitostí nebo problémů.

Youth Culture Work

Cultures Interactive e. V.,
Germany

Klíčová slova

(sub)kultura mládeže (youth culture*), neformální vzdělávání, občanská výchova, peer learning, empowerment, participace, primární a sekundární prevence, orientace na proces

Cíle

Youth Culture Work vyvinutá organizací Cultures Interactive (CI) má několik cílů. Dosažení těchto cílů nevychází ze standardizovaného postupu.

.....

* V této kapitole používáme pojmy youth culture a (sub)kultura mládeže jako synonyma.

Jde o velice flexibilní způsob práce, který může být adaptován na různá prostředí a skupiny mladých. Jde o praxi **orientovanou na proces**, s otevřenou možností pracovat s více tématy – není nutností věnovat se jednomu předem danému tématu. Hlavní určující proměnnou v realizaci této praxe jsou sami účastníci. Dosažení stanovených cílů záleží jak na charakteristikách skupiny mladých a dynamice této skupiny, tak na tématech, která do workshopu účastníci přinášejí. Úspěšný workshop Youth Culture Work ideálně

- vytváří prostředí, ve kterém mohou mladí lidé otevřeně hovořit a vyjadřovat své politické názory a postoje;
- zaměřuje se na řešení předsudků a nepřátelských postojů mezi dospívajícími a mladými dospělými a nabízí alternativní postoje;
- umožňuje účastníkům prožít rozmanitost subkulturních forem projevu (např. prostřednictvím vizualizace);
- a podporuje participaci s důrazem na práci s posilováním jejich postavení (*empowerment*).

Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou dospívající a mladí dospělí ve věku od 13 do 21 let. Youth culture work může být prováděna ve školách a klubech pro děti a mládež* s využitím celé škály workshopových formátů. Možnými formáty jsou například jednorázové workshopy během běžného školního dne, pravidelné týdenní aktivity v klubech mládeže, nebo několikadenní workshopy během letních táborů (výjezdů nebo pobytových akcí). Tato praxe může být využita u různorodých skupin mládeže s ohledem na postoje, sociální zázemí, vzdělání a zkušenosti. Není však vhodná pro dospívající a mladé dospělé s utvrzenými, opovrhlivými názory vycházejícími z nesnášenlivosti vůči skupinám osob nebo pro ty, kteří se řídí idealizovanými pravicovými dogmaty.

* Kluby pro děti a mládež je míněna velká škála skupin, ve kterých děti a mladí lidé přirozeně fungují: například: skautské skupiny, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, školní družiny apod.

Obecný popis praxe

Youth Culture Work vytváří dialog o občanské nauce a roli, kterou ve společnosti hraje politika. Využívá k tomu (sub)kultury mládeže, jako např. rap, breakdance, DJing, street art, skateboarding, parkour a (sociální) média, jako například YouTube, komiksy a blogování. Základním východiskem je zkušenost, že zařazení těchto aktivit, které mladé lidi přitahují, do občanské výchovy způsobí, že i občanské vzdělávání je pro mladé zajímavé a přitažlivé.

Jeden workshop může pracovat s více tématy, ale zaměřuje se pouze na jednu mládežnickou subkulturu nebo jedno médium. Při přípravě workshopu by účastníci měli mít možnost rozhodnout, které kultuře nebo médium se chtějí věnovat. Workshopy v sobě kombinují metodologie a přístupy občanské výchovy (například boj proti diskriminaci, mezikulturní vzdělávání, narativní tvorba, mediace) a s teoretickými aspekty, jako jsou historie nebo technické znalosti o vybrané kultuře mládeže nebo médium.

Každý workshop se skládá ze tří částí. První část se zaměřuje na budování vztahů a vytváření takového prostoru, aby účastníci mohli navzájem sdílet své zájmy a názory na socio-politická témata, jako jsou rasismus, sexismus, homofobie a transfobie, ale také na sociální, politickou a kulturní participaci, lidská práva, imigraci a uprchlický azyl a genderové identity. Ve druhé fázi se facilitátoři zaměřují více do detailu na některé z témat, kterým se účastníci věnovali v první fázi. Jsou to facilitátoři spolu s účastníky, kdo rozhoduje, kterým tématům se budou workshopy věnovat víc do hloubky. Ve třetí a závěrečné části workshopu si mohou účastníci sami vyzkoušet kreativní tvorbu: napsat rapovou skladbu, natočit video, nakreslit komiks, nebo nacvičit breakdancovou choreografii. Tímto mohou najít kreativní způsoby, jak vyjádřit svoje nápady, a zároveň vyzkoušet nové formy sociální participace a *self-efficacy* (vnímání vlastní účinnosti)*. Tento

* Psychologický koncept kanadsko-amerického psychologa Alberta Bandury.

proces je veden facilitátory, kteří pro účastníky fungují zároveň jako vzory reprezentující různé životní styly v demokratické a rozmanité společnosti tím, že názorně ukazují, že koncepty jako „udělej si sám“ (*DIY*) a peer learning mohou být použity i v každodenním životě.

Metodologie využívaná během těchto workshopů je tak rozmanitá, jak může být rozmanitý jejich obsah. Dle zkušeností CI je kombinace teoretických prvků, jako je metodologie občanské výchovy, s historií konkrétní subkultury u mládeže a praktickými aktivitami zaměřenými na danou kulturu/médium spolehlivou metodou pro úspěšný workshop. Občanská výchova je v neformálním vzdělávání snadno aplikovatelná na aktivity s různými metodologickými původy, např. boj proti diskriminaci, mezikulturní vzdělávání, narativní práce a mediační praktiky.

Youth Culture Work je praxe založená na zájmu a probíhá v nízkoprahovém prostředí. Aktivity a přístupy z občanské výchovy mohou být snadno využívány v téměř všech strukturách youth culture jako prostředky pro vyvolání diskuse a pro hledání řešení k socio-politickým tématům. To zároveň umožňuje účastníkům sdílet a vyměňovat si názory na tato témata v souvislosti s jejich vlastními specifickými zájmy. **To, jaké metody občanské výchovy budou použity, není stanoveno před zahájením workshopu, jelikož to závisí na zájmech a tématech, kterým se účastníci budou chtít věnovat. Umožníme-li účastníkům rozhodnout o struktuře workshopu dle jejich vlastních zájmů, zkušeností, myšlenek a otázek, dosáhneme většího propojení a přenositelnosti obsahu workshopu do každodenního života účastníků.**

Zkušenosti a hodnocení

Přístup zaměřený na youth culture tvoří základ práce organizace CI, která jej využívá a soustavně zdokonaluje již více než 10 let. Tento přístup může být využit v různých prostředích při práci s cílovými skupinami o 5–120 lidech. Může být přizpůsoben tak, aby odpovídal konkrétnímu publiku, a jeho metody

mohou být upraveny tak, aby odrážely zvolené téma. Během projektu European Fair Skills (2015–2018) představila CI svou práci s youth culture partnerům projektu, kteří tento přístup posléze adaptovali na vlastní prostředí. Jeden z partnerů použil podobný koncept v cirkusové pedagogice, jiný jej využil pro unikátní vzdělávací program ve školách. Obecně tato praxe představuje širokou škálu možností a zkušenosti organizace CI s ní byly doposud pouze pozitivní.

Přenositelnost

Youth Culture Work vznikl před více než 10 lety a od té doby je využíván v různých regionech a pracovních prostředích po celém Německu i v Evropě. Pro zajištění kvality vytvořila CI třífázový postup přenosu. V první fázi podstoupí facilitátoři pětidenní kurz „školení školitele*“, který

1. pokrývá teoretické základy nesnášenlivosti vůči skupinám osob, pravicového extremismu, lidských práv a demokratických hodnot;
2. školení v neformálních přístupech v rámci občanské výchovy;
3. a praktické využití kultur mládeže a sociálních médií při nízkoprahových vzdělávacích aktivitách ve školách a při práci s mládeží.

Ve druhé fázi se školitelé účastní a asistují při workshopu vedeném zkušenými školiteli. Na závěr společně vedou vlastní workshopy. Tímto způsobem CI vyškolila již více než 100 facilitátorů, díky čemuž může své workshopy nabízet školám a klubům mládeže po celém Německu.

CI nabízí školení pro odborníky specializující se na youth culture work, ale také pro pracovníky s mládeží, sociální pracovníky, učitele, vychovatele a další, kteří chtějí využít vzdělávacího a kreativního potenciálu kultur mládeže ve své každodenní práci. Během školení Fair Skills se odborníci seznámí s klíčovými prvky a aktivitami youth culture work a teoretickými a metodologickými základy nezbytnými pro jejich implementaci. Naučí

* Train the trainer.

se například, jak zapojit rapovou hudbu do školních osnov nebo jak využít YouTube v zařízeních pracujících s mládeží pro vyvolání diskuse o důležitých sociopolitických tématech, která mladé lidi zajímají.

V rámci projektu European Fair Skills* byla Youth Culture Work přenesena mezi odborníky z České republiky, Maďarska a Slovenska. Ti pak uspořádali své vlastní rapové, hudební nebo streetartové workshopy v místních klubech mládeže nebo s univerzitními studenty. V Maďarsku byla část aktivit a přístupů z Youth Culture Work úspěšně zkombinována s již probíhajícími workshopy sociálního cirkusu.

Podmínky pro realizaci

K realizaci jednoho workshopu jsou potřeba dva školitelé. Jeden z nich by měl mít zkušenost s občanskou výchovou, druhý by měl mít vzdělání v oblasti youth culture nebo (sociálních) médií, případně vlastní zkušenost s některou z kultur mládeže. Oba by pak měli být obeznámeni s prací s mladými lidmi *zaměřenou na proces, včetně zkušeností s plánováním aktivit, využíváním různých metod pro různá témata a schopnosti rychle reagovat na skupinovou dynamiku.*

Doporučený maximální počet účastníků v jednom workshopu je 8–15.

Potřebné vybavení pro workshop závisí na jeho praktické části a na vybrané kultuře nebo médiu. Mezi nejčastějšími tématy a specifickými požadavky, se kterými se CI setkala, jsou skateboardy a venkovní prostor pro jejich vyzkoušení v rámci workshopu; pero, papír a hudební vybavení pro rapové workshopy; pero a papír pro náčrty, spreje, plátna nebo zdi pro streetartové workshopy; a projektor, kamery, mikrofony, osvětlení a program pro editování videí na workshopy zaměřené na YouTube.

V závislosti na rozsahu plánovaných aktivit začíná délka workshopu na 5 hodinách, ale může trvat i několik dní jako součást série workshopů.

* Projekt European Fair Skills byl financován Generálním ředitelstvím Evropské komise pro migraci a vnitřní věci (DG Home) v rámci programu ISEC. Tento projekt mimo jiné cílil na budování dovedností odborníků oblasti prevence pravicového extremismu a posilování demokracie a lidských práv (viz europeanfairskills.eu).

Narativní skupinová práce

**cultures
interactive**

Cultures Interactive e. V.,
Germany

Klíčová slova

narativně-biografický přístup, otevřený proces, dialog, osobní a emoční rozměr nesnášenlivosti vůči skupinám osob, primární a sekundární prevence, neformální vzdělávání ve školách

Cíle

Ústředním cílem narativní skupinové práce je posílení demokratických hodnot a procesů mezi mladými lidmi jakožto způsobu zabránění šíření všech forem netolerance, nesnášenlivosti vůči skupinám osob, násilí a krajně pravicových ideologií. Vzhledem k vysoké polarizaci současné společnosti usiluje tento přístup o dvě propojené skupiny cílů:

1. Narativní skupinová práce zvyšuje sociální schopnosti a emoční inteligenci dospívajících a mladých dospělých prostřednictvím sdílení, poslouchání a výměny myšlenek a osobních zkušeností v bezpečném prostředí. Konkrétně vede k lepší schopnosti vyjádřit názory a zkušenosti, budovat důvěru a vztahy a zapojit se do respektujícího dialogu s ostatními, i když pocházejí z naprosto odlišných prostředí a zastávají odlišné názory. Zároveň tato praxe může vést k *self-efficacy* (vnímání vlastní účinnosti), jelikož příběhy a perspektivy účastníků jsou vyslyšeny a oceněny.
2. Narativní skupinová práce umožňuje konverzaci o relevantních tématech z osobního úhlu pohledu, čímž dochází k posílení demokratických hodnot a hodnot lidských práv, k replikaci demokratických procesů ve skupině a řešení problémů netolerance, diskriminace, nesnášenlivosti vůči skupinám osob a pravicového extremismu. Účastníci jsou podporováni k úvahám nad těmito podněty a jejich skrytými motivy a osobními zkušenostmi, což často vede ke zvýšení vlastního sebeuvědomění v souvislosti jak s nepřátelskými, tak s demokratickými názory.

Cílová skupina

Hlavní cílovou skupinou pro narativní skupinovou práci ve školách jsou dospívající ve věku 13–18 let. Tato praxe má být prováděna ve smíšených skupinách zahrnujících dospívající z různých sociálních a demografických prostředí. Ideální prostředí je školní třída. Je možné ji také s drobnými úpravami realizovat nejen na základních nebo středních školách, ale i na univerzitách, v klubech mládeže nebo při jiné práci s mládeží.

Sekundární cílovou skupinou jsou učitelé a ředitelé škol, kteří však z důvodu zachování důvěrnosti a bezpečí skupiny nemohou skupiny sami vést nebo se jich účastnit. Musejí však být pravidelně informováni o metodologii a klíčových tématech probíraných ve skupině, aby byli schopni

zajistit celému procesu potřebnou podporu a přizpůsobit výuku tak, aby se v ní mohli lépe věnovat tématům, která vyplynou z konverzací ve skupině.

Popis praxe

Narativní skupiny vytvářejí ve školách bezpečné prostředí a umožňují dospívajícím svobodně mluvit o čemkoli, co považují za důležité, ať už osobně nebo ve svých společenských životech ve škole. Třídy o 20 až 30 studentech jsou rozděleny do dvou skupin, každá z nich je vedena dvěma externími facilitátory vyškolenými v narativním rozhovoru a skupinové dynamice. Tyto skupiny se setkávají jednou týdně minimálně po dobu jednoho pololetí jako součást běžných školních osnov. Facilitátoři nevnucují studentům žádná témata, usilují však o vytvoření a udržení bezpečného a důvěrného prostředí. Mimo to podporují účastníky ve sdílení přímých zkušeností a postřehů narativním stylem konverzace. Praxe v různých školách ukázala, že i bez předem daného tématu se většina osobních témat, kterým se dospívající chtějí ve svých skupinách věnovat, dotýká aktuálních společenských témat, jež jsou součástí jak preventivních programů CI, tak školních osnov. Prospěch a relevantnost jsou však v tomto případě mnohem vyšší, protože diskutovaná témata jsou inspirována životními příběhy a každodenními životy účastníků a nejde o téma, které „uměle“ přináší lektor.

Jelikož není dopředu jasné, jaká témata se budou ve skupinách probírat, je k dispozici třetí facilitátor, který poskytuje prostor mimo skupiny, do kterého mohou účastníci přijít, cítí-li se přetíženi určitým tématem nebo dynamikou skupiny, nebo pokud se chtějí podělit o nějaký problém, ale chtějí jej nejprve zpracovat o samotě. Facilitátoři ve skupinách mohou kdykoli vyzvat nebo odkázat studenty, kteří opakovaně narušují otevřenou skupinovou konverzaci, do této „oddychové zóny“, kde s nimi může onen třetí facilitátor probrat důvody jejich chování. V tomto případě je prací facilitátora zjistit, co je potřeba, aby se „student-provokatér“, nebo „narušitel“ mohl vrátit zpět do své skupiny.

Zatímco řada jiných vzdělávacích aktivit upřednostňuje informace a debaty založené na racionálních argumentech, narativní skupiny se soustřeďují na hovory a poslouchání individuálních problémů a subjektivních postřehů. To pomáhá účastníkům prozkoumat své základní osobní zkušenosti a biografické faktory, které ovlivňují jejich názory a – v některých případech – vyvolávají netoleranci a nesnášenlivost vůči skupinám osob. Kromě toho je narativní konverzace způsobem interakce, který umožňuje lidem s výrazně odlišnými názory rozvinout mezi sebou důvěru a lépe se navzájem pochopit. Tím se vytváří prostor pro autentičtější a hlubší diskusi, která by jinak byla typicky pouze krátkou a zuřivou konfrontací o polarizujících tématech.

Metodologicky narativní skupinová práce staví na etablovaných oborech narativní psychologie, biografické metody a skupinové terapie. Její použití v preventivní práci je založeno na poznatku, že bezpečně řízený proces sdílení a zkoumání vlastních individuálních zkušeností, stejně jako vyprávění osobních příběhů, může vyvolat hloubkovou reflexi původu existujícího chování a postojů, zda je potřeba je změnit, případně jak toho může být dosaženo. Kromě posílení sociálních dovedností a sebevědomí může taková hloubková narativní reflexe také efektivně upevnit hodnoty demokracie a lidských práv a vést k úvahám o vlastních předsudcích a netolerantních postojích nebo nesnášenlivosti vůči skupinám osob.

Zkušenosti a hodnocení

Narativní skupinová práce byla testována a hodnocena v několika školách ve východním Německu. Výsledky hodnocení naznačují, že většina účastníků zdokonalila své sociální dovednosti (zejména díky zapojení se do narativního dialogu), posílila v sobě uznání vůči hodnotám demokracie a lidských práv a podařilo se jí zabránit nesnášenlivosti vůči skupinám osob. Facilitátoři organizace CI, z nichž všichni mají zkušenosti s neformálním vzděláváním, se shodují, že tento přístup je vhodný pro práci s dospívajícími, kteří jsou buď marginalizováni, nebo kteří mají sklony k radikálním

postojům. Facilitátoři dále uvádějí, že narativní skupinová práce jim dovo-
luje otevřený dialog, o kterém si mysleli, že není možný v tradičnějších
a teoretičtějších antidiskriminačních formátech.

Je nezbytné, aby si školy účastníci se projektu byly vědomy, že tento přístup
nefunguje jako školení pro okamžité řešení konfliktů nebo proti agresivitě.
V počátečních fázích se můžou existující konflikty naopak vystupňovat,
jelikož se jim skupina aktivně věnuje; ovšem tyto konflikty se udržitelně
zmírní, jakmile dojde v průběhu skupinového procesu ke sdílení odlišných
perspektiv a zkušeností. CI vytvořila dodatečnou metodu intervence, jejímž
cílem je věnovat se obecnějším konfliktům v rámci celé školy. Tyto kon-
flikty se mohou objevit uvnitř skupin, ale na úrovni skupiny nemohou být
adekvátně řešeny. Tato metoda využívá narativně-biografické a mediační
techniky podobné základní praxi práce s narativní skupinou

Přenositelnost

Narativní skupinová práce byla úspěšně implementována napříč různými
německými regiony. Za tímto účelem zorganizovala CI skupinu místních
školitelů s předchozí praxí s vedením skupin dospívajících a mladých
dospělých ve vzdělávacím i mediačním prostředí, které následně proškolila
ve vedení narativně-biografických rozhovorů a dialogu v rámci skupiny. Při
realizaci prvních workshopů využívajících tohoto přístupu ve školách bylo
klíčové, aby školitelé měli neustálý přístup k poradenství, supervizi a diskusi
se zkušenými facilitátory. Použitá metodologie je pro většinu facilitátorů
poměrně neobvyklá a – pokud se jim podaří vybudovat fungující vztah se
studenty – má potenciál odkrýt velmi intenzivní osobní příběhy.

Narativní skupinová práce byla úspěšně přenesena i do jedné německé
základní školy. V této škole se ukázalo jako užitečné využití vyšší úrovně
(fyzické) energie dětí ve věku 8 až 10 let přidáním krátkých fyzických aktivit
a koncentračních cvičení, jelikož tato věková skupina není tolik zvyklá vést
dlouhé rozhovory.

Narativní skupinová práce byla představena evropským odborníkům na dvou setkáních Vzdělávací pracovní skupiny Radicalisation Awareness Network (RAN) Evropské komise. Následně byla zahrnuta do Sbírký postupů a praxí sítě RAN.

Podmínky pro realizaci

Narativní skupinová práce by měla být realizována v rámci běžných školních osnov ve 45minutových úsecích každý týden po dobu minimálně jednoho pololetí. Zatímco prodloužení trvání těchto setkání není problémem, jejich zkrácení není doporučeno, zejména ne na méně než šest týdnů. Pro danou aktivitu jsou potřeba minimálně tři místnosti, z nichž ve dvou je nutné mít možnost pohodlně uspořádat židle do kruhu pro 10–15 osob. Ideálně by měly být k dispozici dvě další menší místnosti, nebo k tomuto účelu určené prostory, v prostorách školy, aby bylo možné skupiny krátkodobě rozdělit do dvou podskupin.

Realizace narativní skupinové práce v jedné třídě o 20–30 studentech vyžaduje pět facilitátorů (dva pro každou skupinu a jednoho pro oddychovou zónu). Stejný tým facilitátorů by neměl pracovat s více než dvěma skupinami po sobě v jednom dni. Facilitátoři mohou pocházet z různých profesních oblastí, ale měli by mít předchozí zkušenost s facilitací skupin mladých lidí. Musejí se zúčastnit dvoudenního školení zaměřeného na facilitaci narativní skupinové práce. Během realizace programu by měli mít facilitátoři možnost účastnit se pravidelných supervízi, individuálních pohovorů a peer konzultací vycházejících z konkrétních případů dle potřeby.

Je naprosto nezbytné, aby třídní učitelé tříd zapojených do projektu byli pravidelně informováni o hlavních tématech a skupinové dynamice. CI doporučuje takto činit každé dva týdny. Tento proces musí být anonymní, aby byla zachována důvěrnost mezi účastníky. Přístup k těmto informacím umožňuje vyučujícím strukturovat vyučovací hodiny tak, aby odrážely pokrok skupiny, a zároveň brání pocitu vyloučení nebo odcizení od skupiny mezi vyučujícími.

Asertivita

Strategie pro asertivní zvládnání krizových situací a aktivity pro podporu sebeovládání

Ratolest Brno, z. s., Česká republika

Klíčová slova

asertivita, sebeovládání, řešení konfliktů, sebeuvědomění, všímavání (*mindfulness*)

Cíle

Tato aktivita se zaměřuje zejména na zdokonalování sebekontroly. Pomáhá účastníkům lépe chápat jejich vlastní emoce a reakce v konfliktních situacích. Pobízí je, aby se zamysleli, jak sami zvládají krizové situace, a pomáhá jim pochopit jejich potřeby. Toto sebe-poznání a prohloubení sebereflexe vede k lepšímu pochopení vlastních postojů vůči rozdílům mezi lidmi. Cílem je vysvětlit dynamiku konfliktu a poskytnout účastníkům možnost osvojit si asertivní strategie

pro zvládání krizových situací, které mohou využít, když se dostanou do konfliktu. V neposlední řadě se také mohou naučit různé strategie, jak dát průchod vzteku.

Cílová skupina

Cílová skupina je poměrně široká. Může jít o děti, dospívající a mladé dospělé bez ohledu na jejich zázemí, věk, pohlaví nebo jiné demografické aspekty. Ratolest Brno, která tento program vytvořila, obvykle pracuje s dětmi a mládeží od 9 do 18 let, kteří buď mají záznam v trestním rejstříku, nebo je u nich riziko, že se dopustí trestného činu. Řada z nich má násilnou minulost, snadno ztrácí kontrolu nad svými emocemi nebo neumí asertivně komunikovat se svými vrstevníky. Často pocházejí ze složitého rodinného prostředí.

Popis praxe

Tuto praxi tvoří soubor aktivit, které mohou být použity buď samostatně, nebo jako celek. Pokud jsou využity všechny aktivity, doporučuje se následující pořadí:

1. Hraní rolí v konfliktních situacích

.....

Účastníci přehrávají konflikty, které můžou znát ze svých životů. Mezi běžné příklady patří konflikty s rodiči, přáteli, cizími lidmi nebo učiteli. Lektori by měli být připraveni pracovat jak s těmito obecnými konfliktními situacemi, tak s konkrétními nápady účastníků. Účastníci nejprve předvedou svou obvyklou reakci v těchto situacích. Poté by se měli zamyslet nad tím, jak by mohli danou situaci řešit nenásilným způsobem, aniž by se vzdali toho, čeho chtějí nebo potřebují dosáhnout (nikoli útok nebo ústup). Ostatní účastníci (v roli diváků) poté mohou přispět svými vlastními návrhy s alternativními reakcemi. Celá skupina pak společně vytváří seznam způsobů, jak se prosadit – férově, nenásilně, bez kompromisů – a jak zmírnit vyhocenou situaci, a tak zlepšit nebo udržet vztah mezi zapojenými stranami..

2. Provokace a zvládání vzteku

.....

Během pilotní fáze programu pro děti a mladé, ze kterého tato dobrá praxe pochází, účastníci upozorňovali na to, že nad svým vztekem mnohdy ztratí kontrolu natolik, že nemohou, nebo nechtějí, ovládnout své emoce, a to ani v těch konfliktních situacích, které by chtěli řešit asertivně. Následující aktivita zacílená na simulované provokace je poměrně citlivá na podmínky, v kterých je aplikována. Cvičení může být potřeba upravit dle situace. Někdy jej není možné realizovat vůbec.

Jeden účastník má za úkol postavit věž ze dřevěných kostek.* Zatímco na úkolu pracuje, ostatní se snaží jej jakýmkoli způsobem, kromě fyzického kontaktu, vyprovokovat. To se odehrává v jasně vymezeném prostoru např. namalovaném křídou, vymezeném papírovou páskou na koberci apod.), ve kterém může k provokacím docházet. Cílem ostatních je stavitele vyrušit natolik, aby věž nedokončil.** Po každém kole se celá skupina přesune z ohraničeného (herního) prostoru do bezpečného prostoru, ve kterém opět platí standardní společenské normy a pravidla. Druhá část aktivity je stejně důležitá jako ta první. Každý pak může reflektovat své zážitky. Při této reflexi by se účastníci měli soustředit na dopad provokativních komentářů, jak tyto komentáře ovlivnily schopnost stavitele dokončit práci a jak se cítili během různých fází této aktivity.

Hlavním cílem je ukázat, jak rychle mohou lidé ztratit kontrolu nad situací, když je někdo (vy)provokuje. Při diskusi o vlastních zkušenostech účastníků by měli lektori klást důraz na to, že nikdo nemusí snášet zbytečný stres, potlačovat svůj hněv nebo předstírat, že se nic nestalo. Měli by také zdůraznit, že

.....

* Tento úkol může být nahrazen čímkoli, co vyžaduje soustředění.

** Pro některé skupiny tato aktivita není vhodná. Účastníci mezi sebou musejí mít alespoň základní míru důvěry. Všem musí být jasný rozdíl mezi prostorem pro provokace a zbytkem průběhu celého setkání. Kromě toho musejí všichni vědět, že mohou z tohoto prostoru kdykoli odejít, případně se do aktivity nezapojovat. V roli provokátéra smí najednou vystupovat pouze jedna osoba. „Provokáteři“ se ale můžou ve vymezeném čase střídát.

pochopení vlastního vzteku je klíčové. Vztek sám o sobě není špatný, je ovšem třeba naučit se, jak ho vypustit ven, aniž bychom ublížili sobě nebo druhým.

3. Sledování vzteku

.....

Každá část této aktivity je doprovázena diskusí. Na začátku se účastníci zamyslí nad tím, co je samotné rozčílení. Poté sdílí spouštěče svého vzteku se zbytkem skupiny. Pro tuto aktivitu je nezbytná alespoň základní míra důvěry mezi účastníky ve skupině, stejně jako tomu bylo u předchozí aktivity.

Účastníci se snaží odpovědět si na otázku, jak se jejich vztek projevuje. Lektori jim mohou nabídnout seznam možných projevů. Kromě rozpoznání projevů vzteku potřebují účastníci také zhodnotit, do jaké míry mají nad svým vztekem kontrolu. Proto jsou vyzváni k tomu, aby sami pro sebe posoudili, s jakou mírou vzteku se u nich jednotlivé projevy pojí na základě toho, jak jsou schopni vztek ovládnout, nenechat se jím pohltit. Poté by měli zapsat minimálně dvě myšlenky, které jim proletí hlavou, když je přemáhá vztek. Ty by měly být odpovědí na tyto otázky: Co slyším ve své hlavě, když jsem našťvaný/našťvaná? Co můžu udělat, abych svůj vztek ovládl/a?

Účastníci mohou nejprve o strategiích, které používají pro vypořádání se s krizovými situacemi, diskutovat ve dvojicích a teprve poté je sdílet ve skupině. Mohou společně vytvořit seznam strategií, které jim pomáhají vypořádat se s krizovými situacemi a na kterých mohou dále stavět.

4. Všímavost (mindfulness)

.....

Při zavádění těchto aktivit do praxe představila Ratolest Brno svým klientům jednoduchý nástroj, jak zlepšit vlastní schopnost všímavosti vůči vlastnímu prožívání emocí, tedy nejen vzteku. Jedná se o tradiční relaxační cvičení známé jako „5P – Všech pět pohromadě“, tedy koncentraci zaměřenou na vnímání všemi pěti smysly. Toto jednoduché relaxační a koncentrační

cvičení se zaměřuje na dýchání a zdokonaluje schopnost zachovat si chladnou hlavu v každé situaci, uvědomit si, co se děje, a uvědoměle rozhodnout o svých dalších činech. Cvičení může být rovněž představeno jako výzva: Jsou účastníci schopní mít nad sebou absolutní kontrolu po dobu tří minut? Pět minut? Deseti minut? Tato technika většinou funguje nejlépe, pokud se procvičuje během nejméně tří skupinových setkání. Lektori by měli účastníky pobízet k tomu, aby ji procvičovali i doma, ve škole, nebo kdekoli jinde, kde jim to vyhovuje. Zpětná reflexe a povzbuzení při dosažení pokroku obvykle vedou k pevnějšímu osvojení daného chování.

Zkušenosti a hodnocení

Hraní rolí (roleplaying) v konfliktních situacích

.....

Tato aktivita se odvíjí převážně od životních příběhů účastníků. Lektori musejí aktivitu důkladně přizpůsobit dané skupině a připravit prostředí, ve kterém bude probíhat. Účastníci potřebují dostatek času, otevřenou diskusi a nefalšovaný zájem ze strany moderátorů, aby měli prostor pro vybavení si vlastních vzpomínek a sdílení vlastních zkušeností. Nejlepších výsledků je možné dosáhnout prací ve skupinách o 4–6 lidech, jelikož takové uspořádání umožňuje účastníkům větší otevřenost. Je tak pro ně rovněž snazší vžít se do hraných rolí. Lektori se také mohou zapojit, zejména v případech, kdy v hraném příběhu hraje klíčovou roli nějaká autorita.

Daný scénář by měl být přehráván z různých úhlů pohledu, aby bylo možné experimentovat s různými strategiemi. Každý účastník by si měl vyzkoušet strategii, která se liší od jeho obvyklé reakce. Experimentování s různými strategiemi by mělo být lektory aktivně podporováno. Je zcela zásadní, aby všichni účastníci uměli rozpoznat, kdy si potřebují dát přestávku z hraní role, nebo kdy už danou situaci dále nevládají.

Provokace a zvládání vzteku

.....

I zde je klíčové, aby všichni účastníci chápali, kdy si potřebují dát přestávku z hraní role, nebo kdy už danou situaci dále nezvládají. Pokud je účastníkům nepříjemné zapojit se do provokací, může se této role ujmout sám lektor aktivity. V tomto případě by měli ostatní lektori dohlédnout nad následným procesem reflexe a vést diskusi s účastníky.

Reflexe následující po simulaci je klíčová a je nutné, aby na ni měl každý účastník dostatek času. Lektori zabezpečují, aby každý účastník měl dostatečný prostor pro sdílení zážitků a zároveň pro zamýšlení se nad vlastními emocemi. Extrémně důležité je rovněž pravidlo nepoužívání fyzického násilí. Je třeba připomínat rozdíl mezi prostorem pro provokaci a obecným prostorem a skutečnost, že v těchto dvou prostorech platí různá pravidla.

Sledování vzteku

.....

Všichni účastníci by měli mít dostatek času a prostoru zamyslet se, jak se projevuje jejich vztek. Lektori mohou s jednotlivými účastníky probrat různé indikátory (např. mnoho myšlenek v hlavě, zvýšený tep, rychlejší dýchání, atd.). Pro ty, kteří neumějí identifikovat vlastní indikátory, je dobré mít připravený seznam, se kterým mohou pracovat. Ten je užitečný zejména pro mladší účastníky (je možné využít také piktogramy nebo obrázky z časopisů, fotky apod.). Jak moc do detailů bude probíhat rozhovor o různých symptomech vzteku, záleží na věku a schopnostech účastníků zapojených do této intenzivní aktivity. Důraz by měl být kladen na průběh stupňování vzteku. Pochopení tohoto procesu účastníkům umožňuje zamyslet se nad svým vlastním chováním.

Účastníci se mohou učit a navzájem se inspirovat při sdílení vlastních strategií pro zvládání krizových situací. Pokud aktivita postupuje pomalu,

mohou lektori přispět svými návrhy. Účastníky by měli pobídnout k vyzkoušení pro ně nových strategií. Nikdo se nenaučí ovládat svůj vztek během jednoho setkání; je tedy nezbytné, aby účastníci, kteří použijí ve workshopu nově nabyté strategie v reálném životě, měli možnost diskutovat o svých zkušenostech. Tato aktivita je proto vhodnější pro skupiny, které se setkávají pravidelně.

Všímavost (mindfulness)

.....

Při zavádění těchto aktivit do praxe představila Ratolest Brno svým klientům jednoduchý nástroj 5P*, jak posilovat všímání. Toto jednoduché relaxační a koncentrační cvičení se zaměřuje na dýchání a zdokonaňuje schopnost zachovat si chladnou hlavu v každé situaci, uvědomit si,

.....
* Trénink všímavosti v programu vychází z autogenního tréninku a techniky koncentrace 5P – relaxace pro všech pět smyslů (hmat, sluch, čich, chuť, zrak).

co se děje, a uvědoměle rozhodnout o svých dalších činech. Mezi dětmi a mladými, kteří se programu účastnili, bylo toto cvičení přijato velice kladně, zejména poté, co se dozvěděli, že tuto techniku používají zvláštní vojenské jednotky, elitní zápasníci a šaolinští mniši před bojem. Cvičení může být rovněž představeno jako výzva: Jsou účastníci schopní mít nad sebou absolutní kontrolu po dobu tří minut? Pět minut? Deseti minut? Tato technika většinou funguje nejlépe, pokud se procvičuje během nejméně tří skupinových setkání. Lektori by měli účastníky pobízet k tomu, aby ji procvičovali i doma, ve škole, nebo kdekoli jinde, kde jim to vyhovuje. Zpětná reflexe a povzbuzení při dosažení pokroku obvykle vedou k pevnějšímu osvojení daného chování.

Ve skupinách s mladšími účastníky funguje tato aktivita nejlépe, pokud je představena jako výzva, jelikož potom mají o aktivitu od začátku větší zájem a jsou motivovanější. Všichni by měli vědět, že se aktivity nemusejí účastnit, nebo že mohou kdykoli odejít, zejména pokud mají pocit, že už nemohou zůstat potichu. Aktivitu je možné opakovat.

Přenositelnost

Tato praxe má velký potenciál pro přenesení do práce s mládeží. Na začátku projektu se Ratolesti Brno podařilo převést jeden z workshopů do nízkoprahového klubu pro děti a mládež. Prostředí v nízkoprahových klubech bývá obvykle méně strukturované, než tomu bylo při pilotní fázi v nezávislých organizacích, ale aktivity bylo možné danému prostředí přizpůsobit. Tento workshop sklídl úspěch zejména díky tomu, že účastníci byli motivovaní a workshop pro ně byl tematicky relevantní.

Z pilotní fáze založené na pravidelných dvouhodinových setkáních se Ratolesti Brno podařilo přesunout část aktivit do víkendového outdoorového školení zaměřeného převážně na zvládání vzteku. Poskytnutí většího časového prostoru těmto aktivitám bylo užitečné, zejména při

hraní provokačních scének a experimentování se strategiemi pro zvládnání krizových situací.

Při využití kterékoli z těchto aktivit je třeba mít na vědomí, že jejich nejdůležitější částí je vždy reflexe. Tato reflexe vychází z jedinečné zkušenosti každého účastníka. Lektori by měli být schopni účastníky vyzvat k rozvedení jejich zážitků, ptát se návodné otázky a pomoci jim využít těchto zkušeností a toho, co se naučili, v každodenních životech.

Podmínky pro realizaci

Trvání

.....

V ideálním případě jsou tyto aktivity prováděny při dvou po sobě jdoucích skupinových setkáních;^{*} ovšem časový rámec se může velmi výrazně lišit v závislosti na věku účastníků, skupinové dynamice, počtu účastníků, diskusích, které proběhly, a délce reflexe. Následující odhady slouží jako vodítko pro realizaci:

- hraní rolí v konfliktních situacích (40–60 minut);
- provokace a zvládnání vzteku (15 minut);
- sledování vzteku (30–40 minut);
- uvědomování (*mindfulness*) (5–10 minut).

Příprava

.....

Hraní rolí v konfliktních situacích – příprava sady situací pro účastníky, minimálně jedna na každého účastníka.

Provokace a zvládnání vzteku – rozdělení prostoru na dvě části; označení herního prostoru.

.....
* Jedno setkání trvá 95–120 minut.

Sledování vzteku – příprava formulářů s možnými projevy vzteku (např. třesení rukou, zrychlené dýchání, náhlé zmlknutí, apod.)

Vybavení

.....

Provokace a zvládnutí vzteku – dřevěné kostky nebo jiný materiál, ze kterého mohou účastníci něco stavět.

Sledování vzteku – připravené formuláře.

Lektoři

.....

2 lektoři na každou aktivitu; pokud jsou ve skupině účastníci, kteří mají problém se soustředěním, doporučujeme 3–4 školitele na každou aktivitu.

Počet účastníků

.....

3–10 (pro všechny aktivity).

TRUTH

Pravda a lež na internetu

Ratolest Brno, z. s.,
Česká republika

Klíčová slova

sociální sítě, fake news*, online komunikace, bezpečnost, rizika sociálních sítí, anonymita, pravdy a lži

Cíle

Cílem tohoto programu je pomoci účastníkům uvědomit si, že informace na internetu nejsou vždy pravdivé. Učí je, jak informace posoudit, a vede je k pochopení, proč jsou fake news tvořeny. Dalším cílem je ukázat

* Pojmy *fake news* a *falešné zprávy* v textu používáme jako synonyma.

účastníkům, že to, jak prezentují sami sebe online (zejména na sociálních sítích) a jaké informace o sobě sdílejí, může mít důsledky, a jaké tyto důsledky jsou. Zároveň poukazuje na rizika, která představuje anonymita na internetu, a na opatření, která jsou potřeba při setkání s těmito riziky.

Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou děti, dospívající a mladí dospělí – zejména ti, kteří využívají sociální sítě. Vhodnou skupinou jsou obzvláště děti a mladí s nízkou mediální gramotností, nebo takoví, kteří si nejsou vědomi rizik, která skrývají sociální sítě a online anonymita.

Popis aktivity

Program se skládá z několika aktivit, které je možné realizovat i samostatně. Tyto aktivity tvoří dvě hlavní kategorie: „Jak poznat, co je (ne)pravda“ a „Vytváření fake news“. Jejich obsah je následující:

1 Jak poznat, co je (ne)pravda

.....

Fotografie

Během této aktivity si účastníci prohlížejí fotografie ukazující neobvyklé věci. Některé fotografie jsou zmanipulované (např. upravené v programu na editaci fotografií), zatímco jiné ukazují realitu bez úprav. Účastníci musejí rozhodnout, která fotografie je pravdivá a která nikoli, což probíhá buď samostatně, nebo ve skupinách. Pro úspěch aktivity je důležitá diskuse o tom, jak poznat zmanipulované fotografie od těch neupravených. Jedním ze základních témat, kterými se tato diskuse zabývá, jsou různé stupně falšování fotografií. Úpravy mohou být prováděny různými a vysoce sofistikovanými způsoby, takže rozpoznat, co je pravé a co je falešné, je

bez pomoci technologie nebo hluboké znalosti často velmi obtížné, ne-li nemožné.

Texty

Během této aktivity jsou účastníkům ukazovány různé texty, stejně jako tomu bylo u fotografií v předchozí aktivitě – některé jsou pravé, jiné nikoli. Tyto texty by měly být pro účastníky zajímavé jak obsahem, tak formou a měly by svou obtížností a délkou odpovídat věku účastníků.

Účastníci poté musejí společně rozhodnout, které texty jsou podle nich ty, které popisují skutečnost, a ty, které skutečností manipulují. Během této aktivity je důležité zdůraznit, že je možné se setkat s oběma druhy textů a fotografií, a to zejména na internetu. Diskuse se zároveň věnuje otázce, proč jsou takové texty vůbec tvořeny. Pokud mají účastníci vlastní zkušenosti s upraveným nebo zavádějícím mediálním obsahem – zejména na internetu nebo sociálních sítích – je doporučeno je povzbudit k jejich sdílení ve skupině (za dodržení bezpečného prostředí a respektování rozhodnutí své zkušenosti nesdílet).

Zdroje pro identifikaci falešného obsahu (volitelná aktivita)

Pokud toto téma účastníky obzvlášť zajímá, doporučuje se je seznámit s webovými stránkami shromažďujícími ty nejznámější falešné zprávy a diskutovat o jejich pravdivosti. Účastníci je mohou využít k hodnocení a potvrzení nebo vyvrácení pravdivosti zpráv, které nacházejí na internetu.

Mezi takové stránky v České republice patří:

- <https://manipulatori.cz/>
- <http://www.hoax.cz/hoax/>
- <http://nebudobet.cz/?cat=hoax>

2 Vytváření falešných zpráv

.....

Během této aktivity se účastníci pokusí sami vytvořit falešnou zprávu, aby poznali, jak obtížné, nebo naopak snadné, je něco zfalšovat dostatečně důvěryhodně na to, aby to ostatní považovali za pravdivé. Zároveň se naučí, k jakým účelům může být tvorba falešných zpráv použita a jaký dopad má jejich výtvar na ostatní.

Fotografie

V první fázi budou účastníci požádáni, aby vyfotili několik fotografií sebe samých – v různých situacích, s různými výrazy. Stačí zhruba čtyři fotografie. Jedna z fotografií bude zachycovat skutečnou podobu účastníků a zůstane neupravenou. Ostatní fotografie si účastníci upraví podle vlastní představivosti tak, aby na nich vypadali tak dobře/vtipně/neobvykle apod., jak chtějí. K tomu mohou využít jakýkoli program na úpravu fotografií. Když Ratolest Brno tento projekt testovala, rozhodla se využívat mobilní aplikace Snapchat a jejích filtrů, jelikož klienti, se kterými pracovala, tuto aplikaci dobře znali a považovali ji za uživatelsky přátelskou. Tato aplikace umožňuje svým uživatelům retušovat obličej, upravovat oči, nos nebo ústa a přidat k fotografii další prvky, jako např. symboly srdce, psí uši apod. Výsledná fotografie může být velmi vzdálená tomu, jak člověk na ní vyobrazený ve skutečnosti vypadá.

Poté, co účastníci upraví své fotografie, stáhnou se do PC. Skupina jako celek poté o fotografiích – upravených i originálních – diskutují. Diskutující vybírají, které fotografie se jim líbí nejvíce/nejméně a proč, kterou fotografii by si vybrali pro sociální síť, apod. Pracuje se s tématy, které ve skupině vznikají. Lektoři během diskuse otvírají témata důvodů úprav fotografií, manipulace s realitou, rozdílů mezi online a offline světem. Každý účastník si v případě zájmu vytiskne vybranou fotografii.

Facebookový profil

Každý účastník dostane prázdný list papíru – ten představuje zatím prázdný facebookový profil. Mohou začít připojením fotografie a následně vytvořit a dosadit na papír svůj vlastní (fiktivní) obsah. Účastníci mohou vytvořit úplný facebookový profil. Během této aktivity mohou lektori mezi účastníky zjišťovat jejich názory na to, jak vytvořit profil zajímavý pro ostatní.

Jak aktivita postupuje, účastníci si mohou profily navzájem „lajkovat“ nebo komentovat pomocí samolepicích lístků. To umožňuje účastníkům zažít veřejnou „offline“ reakci ostatních na obsah, který vytvořili. Tato část aktivity by měla být prováděna pouze v případě, že jsou účastníci schopni akceptovat názory druhých, zejména názory nesouhlasné nebo negativní. Pokud je jasné, že účastníci jsou schopni zvládnout tento druh konfliktu a prostředí je bezpečné, mohou lektori zapojit „hatera“. Úkolem „hatera“ je reagovat na vytvořené profily negativními, opovrživými nebo odsuzujícími komentáři. Poté, co „hater“ takto reaguje na několik profilů, členové skupiny mezi sebou mohou probrat, jak se cítili, když tyto negativní komentáře dostávali, případně když viděli, jak je dostávají ostatní. Účastníci také mohou sdílet své vlastní zkušenosti s „hatery“ na sociálních sítích, pokud to pro ně není nepříjemné. Důraz může být kladen také na fakt, že fiktivní obsah může mít důsledky jak pro svého tvůrce, tak pro toho, na koho cílí.

Pokud to složení a dynamika skupiny dovolí a pokud nehrozí, že dojde k vzájemnému ubližování, může mít tato aktivita ještě jeden poslední krok. Poté, co lektori sesbírají vytvořené facebookové profily, oznámí účastníkům, že jelikož sdíleli svůj obsah ve veřejném prostoru (kterým facebookový profil je), každý, kdo k němu má přístup, si s ním může dělat, co chce. Lektori pak mohou naznačit, že by s profily účastníků mohli udělat něco, co by pro ně bylo nepříjemné, např. pověsit je ve výkladní skříni sousedního obchodu nebo poslat je jejich rodičům, přátelům atd. Tento krok obvykle vede k diskusi, v níž účastníci probírají, jak by se v této situaci cítili. Lektori na závěr vyjasní, že neplánují sesbírané profily jakkoli zneužít, ale že tím

chtěli připomenout, že jakýkoli obsah, který uživatelé dají na svou skutečnou facebookovou stránku, může být zneužit nebo využit ostatními uživateli způsoby, které uživatel profilu nemůže nijak ovlivnit.

3 Závěr

.....

Na závěr lektori shrnou aktivitu (nebo aktivity), které byly realizovány. Zdůrazní relativitu pravdy v kontextu internetu a potřebu kritického přístupu k mediálnímu obsahu a dodržování bezpečnostních pravidel. Facebooková aktivita pak klade důraz především na to, aby účastníci pochopili, jak mohou být jejich facebookové profily využity ostatními lidmi a jak mohou změnit svá bezpečnostní nastavení na Facebooku tak, aby nedošlo k využití nebo zneužití jejich osobních dat.

Zkušenosti a hodnocení

Aktivita číslo 1 (Jak poznat, co je (ne)pravda) často vyvolává diskusi o stereotypech a předsudcích. Během pilotní fáze programu se lektori z Ratolesti setkali s účastníky, kteří při hodnocení, zda je určitá fotografie falešná, používali k argumentaci věty jako „tato fotka je falešná, protože Rom by tohle nikdy neudělal“. Tím se naskytla příležitost probrat souvislost mezi osobními zkušenostmi účastníků, tím, jak se tvoří stereotypy a jak je reprodukuje média. Podobné komentáře zároveň poskytují příležitost pro diskusi o tom, zda jsou taková tvrzení dostatečná pro rozhodování, zda je něco falešné/pravé, a jaké další zdroje mohou být použity.

Aktivita číslo 2 (Vytváření falešných zpráv) se věnuje tématu sebeprezentace na internetu. Ukázalo se, že řada účastníků nebyla zvyklá fotografovat sebe sama bez jakýchkoli úprav. Bylo pro ně nepříjemné dívat se na své neupravené fotografie a následně je nechtěli použít pro jakoukoli prezentaci sebe samých; vždy vybírali fotografie, ve kterých použili filtr. Tato aktivita vede k diskusi o tom, jaké pocity v lidech vyvolává jejich vzhled

a jak vidí sami sebe. Zároveň umožňuje lektorům postavit účastníky před fakt, že spousta filtrů – většinou těch mezi účastníky nejoblíbenějších – je bez prvotního zhlédnutí originálu nerozeznatelná. V úvodním setkání se takto rozvinula diskuse o normách prezentace a vzhledu v online prostředí, ve kterém se účastníci pohybují, o sebehodnocení, sebevědomí apod.

Přenositelnost

Obě aktivity jsou velice snadno přenositelné do různých prostředí. Zejména první aktivita může být snadno upravena podle potřeb cílové skupiny. Obsah fotografií i textů může pro identifikaci fabulace nebo pravosti být zvolen tak, aby odpovídal prostředím, ve kterých účastníci žijí, případně se věnoval tématům, která chtějí lektori se skupinou probrat. Doporučuje se zaměřit obsah na konkrétní úkazy. Zároveň může být tato aktivita využita s mladšími účastníky (mladšími 11 let), ovšem za předpokladu, že účastníci mají zkušenost se sociálními sítěmi, rozumí základům jejich fungování a že tato věková skupina vůbec sociální sítě používá.

Podmínky pro realizaci

Skupinové diskuse jsou naprosto nezbytné, jak během, tak po skončení všech aktivit. Tyto diskuse by se měly zaměřit zejména na to, jak účastníci prožívají a chápou situace, se kterými se setkali. Je doporučeno, pokud je to možné, aby se zkušenosti účastníků přímo začlenily do dané aktivity a byly využity pro udání směru dalšího vývoje programu.

Nejdůležitější je, aby se účastníci zapojili tím, že do aktivit přinesou své vlastní nápady a očekávání.

Trvání

.....

Aktivita číslo 1 (Jak poznat, co je (ne)pravda): 30–60 minut podle počtu účastníků a jejich zájmu o téma.

Aktivita číslo 2 (Vytváření falešných zpráv): Zhruba 120 minut. 30 minut pro fotografování; 20–30 minut pro úpravu a tisk fotografií a jejich hodnocení; 60 minut pro vytváření facebookových profilů a diskusi; 10 minut pro závěr a vyhodnocení.

Příprava

.....

Vyhledání fotografií a textů, které budou pro účastníky zajímavé. Identifikace jejich (ne)pravosti. Jejich obtížnost by měla být přizpůsobena účastníkům. Zkušenost s programy a aplikacemi na úpravu fotografií.

Vybavení

.....

- Připravené fotografie a texty (falešné i pravé);
- prázdné listy papíru;
- pera a pastelky;
- počítač/notebook a tiskárna;
- chytrý telefon nebo fotoaparát;
- program/aplikace na úpravu fotografií; a
- minimálně dva školitelé obeznámení s / vyškolení v této aktivitě.

Počet účastníků

.....

2–6 (ve věku 11–18 let)

V jakém kontextu byly tyto aktivity využity/testovány?

.....

Ratolest Brno tyto aktivity realizuje pravidelně s klienty svých klubů pro mládež (ve věku 11–18 let). Děti a dospívající navštěvující nízkoprahové kluby pro mládež často a v různých kontextech mluví o sociálních sítích a o pravdách a lžích, se kterými se na internetu setkávají.

Dodatečné informace

.....

Na závěr aktivity číslo 2 je důležité zopakovat důvody pro její realizaci. Účastníci by na konci workshopu měli vědět, jak spravovat své profily, a je nezbytné, aby byla tato znalost ověřena. Zároveň je doporučeno, aby bylo do této aktivity začleněno několik přestávek (např. při stahování fotografií z internetu).

Pro zajištění souladu s nařízeními o ochraně osobních údajů musejí účastníci podepsat souhlas s uložením fotografií vyfocených během druhé aktivity. Pokud tak neučiní, je nutné tyto fotografie na konci programu smazat.

Novinářské dovednosti

YMCA Dobrich,
Bulharsko

Klíčová slova

mediální gramotnost, fake news, digitální demokracie, prevence diskriminace a projevů nenávisti

Cíle

Cílem tohoto programu zaměřeného na mediální gramotnost je zvýšit mezi dospívajícími a mladými dospělými povědomí o roli médií a příběhů odkazujících na projevy nenávisti, nacionalismus, diskriminaci, rasismus, homofobii a dalších projevů nenávisti. Díky zvýšení mediální gramotnosti dochází k souvisejícímu efektu – posílení postavení dospívajících

a mladých dospělých a zvýšení odolnosti mladých lidí vůči různým formám netolerance (rasismus, sexismus, homofobie a transfobie, xenofobie atd.), nesnášenlivosti vůči skupinám osob a násilí vyplývajícím z netolerance, včetně násilného extremismu.

Tento přístup zvyšuje povědomí o hrozbách, které falešné zprávy představují, za pomoci diskuse a využití online nástrojů a her pro „tvorbu“ falešných internetových zpráv. Zároveň se účastníci učí, jak falešné zprávy odlišit od skutečných. Dochází také ke zvýšení povědomí a zapojení mládeže do diskuse na témata jako tolerance a inkluze, včetně participačních mediálních nástrojů a antidiskriminačních témat. Především si však tato praxe klade za cíl nejen vybavit mladé lidi dovednostmi, ke kterým se mohou vracet celý život, ale také zvýšit jejich schopnost rozlišit, jak může vypadat násilí, projevy nenávisti nebo různé druhy diskriminace online i offline a jak se k nim postavit.

Cílová skupina

Program zaměřený na novinářské dovednosti cílí na dospívající a mladé dospělé ve věku od 12 do 23 let. V závislosti na zájmu a zkušenostech je možné vytvořit a využít různé přístupy, např. novinářské dovednosti pro začátečníky, středně pokročilé a pokročilé. Některá ze cvičení je možné upravit a využít i v jiných preventivních programech, které nejsou zaměřeny cíleně na mediální gramotnost, ale věnují se např. participaci mládeže na veřejném životě, demokracii, sociálním sítím, digitalizaci, projevům nenávisti, lidským právům nebo diskriminaci.

Obecný popis praxe

Program tvoří série workshopů a cvičení na typy médií, komunikační dovednosti a základní novinářské dovednosti. Cvičení zahrnují studium

článků, procvičování psaných, mluvených i argumentačních schopností (pro a proti) a kompetitivní i interaktivní přístupy ke skupinovému učení. Aktivity programu zahrnují práci online i offline.

Před zahájením aktivit by měly být brány v potaz talent a zájmy účastníků, aby pro ně byl program ku prospěchu a aby byl jejich čas využitý efektivně. Mezi dovednosti, které je dobré zvážit, patří psaní, editování, fotografování, vysoká digitální gramotnost, komunikační schopnosti, orientace v sociálních sítích nebo předchozí novinářské zkušenosti.

Metodologicky program tvoří série workshopů a interaktivních cvičení, která vyžadují samostatnou práci i práci ve skupině. Pro skupinovou práci se využívají zejména interaktivní metody. Účastníci se učí, jak vést rozhovor, vytvořit reportáž, a mají možnost dělat rozhovory mezi sebou. Zkušenosti, příklady a znalosti z národních prostředí představují pro workshop obrovskou výhodu. Tato příležitost jim umožňuje vyzkoušet si kritické myšlení a naučit se, co znamená debatovat o aktuálních tématech a jak obhajovat názor, který nemusejí nutně sdílet. Workshop má okamžité a hmatatelné výsledky – např. rozhovory a vizuální a psané materiály, které mohou být dále šířeny.

Účastníci se zároveň naučí, jak se tvoří falešné zprávy, a mohou si vyzkoušet hru zaměřenou na jejich tvorbu. Této hře většinou předchází rozbor toho, jak a proč se falešná zpráva stane virální. Účastníci se učí rozlišovat mezi skutečnými a falešnými zprávami, dezinformacemi a mylným informováním. Jakmile je hra dohrána, je možné účastníkům ukázat příklady pravých a falešných zpráv z posledních 10 let a debatovat o jejich pravdivosti, dopadu a „životě“.

Experimentování s novinářinou často umožňuje dospívajícím a mladým dospělým lépe pochopit roli médií a jejich možnost ovlivňovat veřejné mínění. Tento přístup zároveň poskytuje prostor pro učení se o sobě samých. Účastníci se dozvědí, jaký je jejich komunikační styl, zda jsou extroverti, nebo introverti, a jaký novinářský přístup by jim nejvíce vyhovoval.

Metodologií programu je interaktivní přístup k roli médií s propojením na témata projevů nenávisti, nacionalismu a diskriminace. Tento přístup je založen na práci s médií a mediální analýze, tvoření krátkých textů, sémantické analýze, vedení rozhovorů, získávání základních zpravodajských dovedností, debatování a psaní. Detailnější část programu pak zahrnuje náhledy do investigativní žurnalistiky, vyprávění příběhů (storytelling) a studium tištěných médií, vysílání a internetové žurnalistiky. Tyto aktivity účastníkům často poté usnadňují psaní, vedení rozhovorů a veřejné projevy. Program zahrnuje také cvičení zaměřená na komunikační dovednosti, na vliv vizuálních materiálů a příběhů na emoce čtenářů a na způsoby efektivního oslovení různých cílových skupin..

Mladí účastníci si mohou vyzkoušet roli reportérů. Nabytí základních novinářských dovedností pak často vede ke skutečným změnám v jejich chování, stejně jako k posílení jejich postavení. Program je vybaví konkrétními nástroji pro participaci mládeže a prevenci projevů nenávisti.

Účastníci se nemusejí věnovat žádné předchozí přípravě, ale zájem o média a základní znalost médií a národních aspektů jsou prospěšné, stejně jako schopnost uvádět příklady z jejich vlastních zemí/komunit.

Zkušenosti a hodnocení

Dospívající a mladí dospělí reagují na část týkající se falešných zpráv pozitivně. Většina cvičení se týká jim známých témat. Řada účastníků workshopů v YMCA Dobrich uvedla, že dovednosti, které zde získali, jsou pro jejich životy důležité, jelikož každého je možné považovat za reportéra v průměru na nejméně dvou či třech platformách – sociálních médiích / sítích, jako je např. Facebook, Instagram apod. Převážná většina uživatelů sociálních sítí sdílí fotografie a informace o událostech a komentáře k různým postům a zároveň se snaží aktivně získat větší počet sledujících. Využívání sociálních médií lidi často vede k vlastním zprávám o trendech a aktuálních událostech. Výsledky hodnocení ukazují, že mladí lidé

považují získané dovednosti za velice důležité pro jejich každodenní život. Účastníci, kteří na vlastní kůži zažili diskriminaci, dále připouštějí, že se cítí sebevědomější, silnější a odolnější vůči netoleranci a násilí proti rizikovým nebo utlačovaným skupinám dospívajících a mladých dospělých.

Přenositelnost

Tato praxe může sloužit jako univerzální nástroj pro zvýšení povědomí o mediální gramotnosti a žurnalistice. Pokud je využita k diskusi o konkrétním tématu nebo v rámci preventivního programu pro boj proti diskriminaci, rasismu, homofobii, projevům nenávisti apod., může být užitečným nástrojem pro brzké odhalení diskriminace. Může být také využita jako metoda pro průzkum konkrétního tématu, zvýšení povědomí nebo posílení postavení mládeže.

Tato praxe je také velice užitečná pro seznámení mladých lidí s tématy demokracie a posilování postavení mládeže. Je vhodná pro práci s dětmi, dospívajícími a pracovníky s mládeží ve venkovských i městských oblastech. Je snadno přenositelná, univerzální a může být realizována bez technologie. Části tohoto přístupu – zejména ty zaměřující se na zpravodajství, psaní newsletterů, vizualizaci událostí a dělání rozhovorů – mohou být také prováděny samostatně při výměnných pobytech mládeže a při školeních. Program dává prostor a nástroje k tomu, aby účastníci uměli a mohli vyjádřit svůj názor na aktuální témata nebo hovořit o osobních problémech. Zároveň poskytuje doporučení, jaké komunikační kanály, platformy a zprávy použít pro sdílení svých potřeb a názorů.

Informace o předchozích novinářských zkušenostech účastníků jsou zásadní pro zhodnocení úrovně žurnalistických kompetencí jak jich samotných, tak celé skupiny. Pokud se ve skupině nachází influencer, je možné jej požádat o sdílení svých vlastních zkušeností a dovedností.

Je naprosto nezbytné, aby při práci s falešnými zprávami byly brány v úvahu individuální okolnosti účastníků. Příklady, které jsou pro tuto aktivitu vybrány, by měly být takové, aby se s nimi účastníci mohli nějakým způsobem ztotožnit. Pokud účastníky více zajímají sociální sítě, cvičení mohou být upravena tak, aby se jim více věnovala.

Podmínky pro realizaci

- Psací potřeby – papír, flipcharty, samolepicí bločky, pera, zvýrazňovače, poznámkové bloky, jmenovky.
- Každý účastník může potřebovat telefon s fotoaparátem a rekordérem (např. pro vedení rozhovorů).
- Časopisy a noviny v jakémkoli jazyce relevantním pro účastníky.
- Online hra na tvoření falešných zpráv „Fake It To Make It“ vyžaduje internetové připojení. Dva počítače umožňují rozdělit skupinu do dvou týmů.

- Přístup na internet.
- Jeden nebo dva školitelé s novinářskými zkušenostmi.
- Skupina by neměla mít více než 16 členů, i když jsou cvičení proveditelná i s většími skupinami.
- Powerpointové prezentace mohou usnadnit práci a vysvětlování cvičení.

Vybrané nástroje a aktivity

Novinářský průkaz

Na začátku si účastníci mohou vytvořit novinářské průkazy, což může sloužit jako úvod do různých typů médií. Průkazy také slouží jako „vizitky“, dají se využít při úvodních seznamovacích aktivitách (představuji se jako novinář/ka z deníku / časopisu / blogu... XYZ...).

Jedna z možností, jak účastníky seznámit s odlišnými typy tištěných médií, je poskytnout jim škálu novin a časopisů a požádat je o rozdělení podle kategorií. Následně by se měla rozběhnout debata o rozdílech mezi např. bulvárem a seriózním tiskem. Jinou variantou je roztřídění médií podle hlavní oblasti zájmu/tématu, čtenářského profilu atd. Toto cvičení zároveň představuje úvod do základů psaní.

Vyprávění příběhů

Na úvod tohoto cvičení popíšeme základní vypravěčské zásady a použití otázek. Účastníci jsou poté požádáni o vytvoření chytlavého názvu pro svůj osobní příběh související s tématem workshopu. Doporučujeme předem poskytnout instrukce o tom, co by jejich příběh měl obsahovat. Účastníci poté mezi sebou vedou rozhovory metodou živé knihovny.* Tímto cvičením získají možnost vyzkoušet si, jaké je být v roli reportéra, ale i zpovídáné osoby. Aktivita je zakončená diskusí a reflexí.

* <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intrract/living-library>

Fake It to Make It: online hra pro tvorbu falešných zpráv na internetu

Online hra na tvorbu falešných zpráv „Fake It to Make It“* názorně ukazuje, jak fungují falešné zprávy na internetu a jak a proč se stávají virálními na sociálních sítích. Hra může být hrána buď individuálně, nebo v týmu. Tím, že se účastníci naučí, jak se falešné zprávy tvoří, může tato hra sloužit jako nástroj pro vysvětlení, jak identifikovat falešné zprávy a jaká jsou základní pravidla pro ověřování zpráv.

Účastníci dostanou k dispozici několik pravdivých a falešných zpráv a následně posuzují, které z nich jsou pravdivé a které jsou falešné. Měli by umět svá tvrzení podložit argumenty. Aktivita je ukončena diskusí a reflexí.

Vlastní tvorba

Vytvořením krátkých psaných příběhů pro předem daný komunikační kanál (např. post na FB, reportáž v časopise pro mladé, rozhovor pro školní noviny apod., měsíčník pro seniory na malé vesnici apod.) a specifickou cílovou skupinu mají účastníci možnost vyprodukovat něco hmatatelného pro vzájemné hodnocení (*peer review*) ve skupině. Vytvořené texty mohou být upravovány nebo analyzovány. Toto cvičení účastníkům umožňuje vyzkoušet si samostatnou práci i práci ve skupině a získat zpětnou vazbu.

* <http://www.fakeittomakeitgame.com/>

Cyberscout

Applied Research and Communications Fund (ARC Fund), Bulharsko

Klíčová slova

rizika internetu, prevence internetové šikany, odpovědné chování na internetu, peer learning, bezpečný internet

Cíle

Misí školicího programu Cyberscout je vybudovat komunitu cyberscoutů prokazujících sebevědomé, odpovědné a bezpečné chování na internetu, které pak šíří mezi svými vrstevníky. Tento program si klade několik cílů:

- pomoci dětem a mladým rozpoznat rizika na internetu;
- pochopit a osvojit si strategie pro zvládnutí kyberšikany;

- obeznámit je s dostupnými zdroji pomoci a ohlašování (např. kyberšikan)y;
- poradit vrstevníkům, jak se zachovat v případě nějakého incidentu na internetu;
- zajistit, aby děti a mladí věděli, kde najít další informace a materiály o bezpečném používání internetu;
- poskytnout nabyté znalosti vrstevníkům v neformálním (peer) prostředí;
- organizovat mezi vrstevníky aktivity na témata související s internetovou bezpečností a posilováním schopností vyrovnávat se s případnými negativními incidenty na internetu.

Certifikovaný cyberscout je vyškolené dítě / mladý, který: 1. jde příkladem svým vrstevníkům v odpovědném a bezpečném chování na internetu; 2. je schopný svým vrstevníkům poradit v problémech souvisejících s internetem; 3. organizuje a vede veřejné akce zaměřené na vrstevníky týkající se online bezpečnosti.

Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou děti a mladí ve věku 11–12 let (v bulharských školách 5. ročník). Program cílí na všechny děti v této věkové skupině. Program probíhá v Bulharsku každý rok již od roku 2015. Ke konci roku 2019 se dvoudenního školení zúčastnilo více než 1800 žáků a studentů. Dalších 3500 dětí a mladých ve věku 11–12 let se zúčastnilo peer aktivit organizovaných certifikovanými cyberscouty.

Obecný popis praxe

Program se soustřeďuje na preventivní strategie, zvyšování povědomí a definici a osvojení si bezpečného a odpovědného chování na internetu. Díky tomu jsou děti a mladí odolnější vůči online projevům nesnášenlivosti vůči

skupinám osob, ale také se naučí identifikovat projevy nenávisti a dozvědět se, jak je nahlásit.

Jak už bylo uvedeno výše, misí školicího programu Cyberscout je vybudovat komunitu cyberscoutů (dětí a mladých lidí) napříč Bulharskem prokazujících sebevědomé, odpovědné a bezpečné chování na internetu, které pak šíří mezi svými vrstevníky. Cyberscouti organizují a realizují akce zaměřené na online bezpečnost, jak pro širokou veřejnost, tak přizpůsobené jejich vlastní skupině vrstevníků.

Metodologie programu vychází z principů zážitkové pedagogiky a učení zaměřeného na rozvoj samostatnosti. Program je dvoudenní (dva po sobě jdoucí dny), každý den probíhá výuka a školení po dobu 8 hodin.

Během prvního dne jsou v podpůrném prostředí a za pomoci interaktivních metod účastníci vystaveni řadě výzev souvisejících s hlavními riziky internetu a se způsoby, jak se s nimi vypořádat. Po každé výzvě mají prostor na zamyšlení se nad svými vlastními zkušenostmi a zážitky a na aplikaci toho, co se naučili, v další výzvě.

Cyberscouti ve výcviku se učí následující:

- jak ověřit nové přátele na internetu a zjistit, jestli jsou skuteční;
- jaké jsou typické znaky, které pomohou identifikovat, zda nový „kamarád“ není pedofil;
- kde a jak ohlásit své obavy;
- jak reagovat na vydírání a kyberšikanu.

Během druhého dne využijí účastníci svých nově nabytých dovedností a znalostí a vyzkouší si roli cyberscoutů poskytováním rad svým vrstevníkům a organizací veřejných akcí v rámci simulovaných, řízených scénářů. Zároveň tak mají možnost rozvinout své schopnosti skupinové práce a kritického myšlení. Cyberscouti ve výcviku jsou připravení, prostřednictvím simulací a diskusí, na tři klíčové role:

- být svým vrstevníkům vzorem pro bezpečnější užívání internetu;
- pomáhat vrstevníkům v roli poradců;
- oslovovat vrstevníky a předávat jim vědomosti.

Ti, kteří úspěšně dokončí celý program, získají osvědčení cyberscouta. Kromě tohoto osvědčení získají také možnost zúčastnit se celonárodní soutěže s ostatními cyberscouty v organizaci a realizaci veřejné akce cílené na jejich vrstevníky a zaměřené na největší rizika internetu a způsoby, jak proti nim bojovat. Žáci se rozdělí do oddílů, ve kterých realizují svůj projekt, a tyto oddíly pak proti sobě soutěží. Na konci soutěže vybere porota tři nejlepší projekty a ocení účastníky během Dne bezpečnějšího internetu, který se koná v Sofii, Bulharsku, v únoru následujícího roku. Kromě této soutěže jsou oddíly cyberscoutů taky vyzvány k účasti v měsíčních herních misích, během kterých si dále vylepšují svoje dovednosti.

Komunikace se všemi týmy, které úspěšně absolvovaly školení, probíhá prostřednictvím uzavřených facebookových skupin. Tyto skupiny slouží jako fóra pro šíření informací o nových rizicích, různých iniciativách, událostech a pravidelně zadávaných misích. Studenti mají do těchto skupin přístup skrze účty svých rodičů nebo učitelů.

Zkušenosti a hodnocení

Ke konci roku 2018 se programu zúčastnilo přes 1800 dětí ze zhruba 65 bulharských měst a vesnic a dalších 3500 dětí bylo zapojeno do aktivit a iniciativ cyberscoutů. Program byl pozitivně hodnocen školami z celé země a počet žádostí o jeho realizaci ve školách během posledního roku neustále rostl.

Program Cyberscout získal 9. místo v Evropské ceně prevence kriminality (European Crime Prevention Award) v prosinci 2017. Byl vybrán, aby reprezentoval Bulharsko v soutěži Evropské sítě pro předcházení trestné činnosti (European Crime Prevention Network – EUCPN) v oblasti

internetové bezpečnosti. Byl prezentován na Konferenci nejlepší praxe organizované Estonským předsednictvím Rady EU v Tallinnu. Sekretariát evaluační komise EUCPN ocenil program Cyberscout jako program, který zvyšuje efektivitu preventivní práce a pomáhá práci bulharské linky pomoci a policejního oddělení počítačové kriminality zaměřeného na prevenci a odhalování sexuálního zneužívání dětí na internetu.

Přenositelnost

Program prokázal skvělou přenositelnost mezi menšími a většími městy a vesnicemi napříč Bulharskem. V roce 2015 se uskutečnil ve městech Smoljan, Vidin, Kula, Belogradčik, Bregovo, Šumen, Pleven, Milkovitsa, Cherven Bryag, Targovište, Popovo, Antonovo, Omurtag a Golyamo Gradište. V roce 2016 ve městech Bozhurište, Elena, Aheloi, Šabla, Panagyurište a Stara Zagora. V roce 2017 úspěšně pokračoval ve městech Pazardjik, Sofie, Oryahovo, Svištov, Dalgopol, Rakovski, Radomir, Plovdiv, Elena, Belozem a Kiustendil. V roce 2018 získaly certifikáty děti z měst Sofie, Plovdiv, Karlovo, Kalofer, Koprivštitsa, Asenovgrad, Gorna Oryahovitsa, Kubrat, Yambol, Dobrič, Gotse Delchev, Breznitsa, Ruse, Šumen, Targovište a Silistra. Pátá sezona programu Cyberscout byla zahájena na začátku roku 2019. Na konci března 2019 se do sítě cyberscoutů zapojilo 300 studentů z měst Axakovo, Sofie, Popovitsa, Plovdiv, Elin Pelin, Vratsa, Montana, Yakoruda, Septemvri a Staro Oryahovo.

Program má potenciál pro využití na mezinárodní úrovni za předpokladu, že budou identifikována místní specifika a provedeny relevantní modifikace implementačního procesu. Zároveň existuje možnost realizovat program v kontextu práce s mládeží a mezi dětmi v jiných věkových skupinách (např. 9–11 a 12–15 let). V červnu 2019 byl program prezentován také na Mezinárodní letní škole organizované v rámci sítě CEE Prevent NET v Ružomberku na Slovensku.

Podmínky pro realizaci

Primární cílovou skupinou programu jsou žáci ve věku 11–12 let. Školení probíhá dva dny, každý den 8 hodin. Z praktických důvodů je maximální kapacita školení 30 žáků. Školení vedou 3 školitelé. Materiály využívané pro aktivity v rámci programu nejsou veřejně dostupné, ale zahrnují následující:

- prezentace představující Centrum bezpečnějšího internetu (Safer Internet Centre) a program Cyberscout obecně;
- prezentace s vědomostním kvízem o rizicích internetu;
- tištěný text s příklady kyberšikany pro práci ve skupinách;*;
- letáky s obrázky bezpečnostního nastavení na Facebooku;
- snímky falešných zpráv a spolehlivých mediálních informací o „hře“ Modrá velryba;**
- videa a fotografie s příklady aktivit cyberscoutů; a
- informace o online skupinách cyberscoutů, cyberscoutech a jejich soutěžích.

* Skupiny se obvykle skládají z 4–5 dětí, ale některé aktivity vyžadují účast celé skupiny (tedy více než 10 dětí).

** V roce 2017 se začaly objevovat zprávy o sebevražedné hře Modrá velryba, která údajně vznikla v Rusku. Tiskem se hojně šířila zpráva o hře, ve které mladí lidé dostávají řadu výzev, které musí plnit následujících 50 dní a které nakonec končí sebevraždou. Více informací o Modré velrybě je k dispozici zde: https://www.betterinternetforkids.eu/bg/web/portal/home/-/asset_publisher/ UkbOS3dmMlyU/content/id/1746696;jsessionid=EF7EA6CB608A40FA0BC44F85504C2B2A.

Mediace a restorativní programy ve školách

Partners Hungary Foundation (PHF),
Maďarsko

Klíčová slova

sociálně-emoční učení, vytváření komunity, alternativní řešení konfliktu, násilí ve školách, dialog, řízená diskuse

Cíle

Mediace je alternativní metodou řešení konfliktů, během níž se strany rozhodnou konfliktu předejít nebo se ho zřeknou a místo toho spolupracují, to vše za pomoci třetí neutrální strany – mediátora, který mezi nimi zprostředkovává komunikaci. Během celého procesu jsou si obě strany rovny, takže řešení, které z mediace vyplyne, je hodnověrné pro obě strany. Pokud

je na konflikt nahlíženo tímto způsobem, pak je možné jej vnímat jako příležitost pro změnu k lepšímu, obnově nebo znovunastolení rovnováhy.

Podobně jako u mediace restorativní programy ve školách rovněž navracejí konflikt do rukou zúčastněných stran a pomáhají obnovit rovnováhu, která byla konfliktem narušena. Cílem restorativního modelu je vybudování podporující komunity a posílení vztahů, čímž se vytvoří prostor a příležitost pro to, aby daná komunita mohla varovat své členy před vyvoláním incidentu v důsledku špatného rozhodnutí. Pokud k takovému incidentu dojde a pokud je zajištěno bezpečné prostředí a upřímnost mezi stranami konfliktu, pozornost se může zaměřit na přístup orientovaný na řešení nebo na pozitivnější způsob zmírnění škod. Při práci s restorativními programy podstupují školní komunity proces učení, během kterého obvykle dojde k přeměně skupinového myšlení z myšlení soustředěného na disciplínu na inkluzivní myšlení zaměřené na řešení.

Oba přístupy poskytují příležitost a platformu pro konstruktivní dialog, rozvíjejí empatii a mohou vést ke změně v perspektivě. Díky těmto procesům mohou členové školních komunit nalézt společnou řeč, vybudovat dobré vztahy a posílit společné vazby, což vede k prevenci nebo omezení předsudků a nenávisti.

Cílová skupina

Základní cílovou skupinou mediace a restorativních programů jsou komunity základních a středních škol, jak studenti, tak učitelé. Studenti, kteří se aktivít účastní, jsou ve věku od 12 do 18 let. Tato praxe je zaměřená na všechny demografické skupiny v rámci školy, jelikož podporuje diverzitu zvyšováním povědomí mezi skupinami o sobě navzájem (např. neromští studenti budou lépe chápat své romské spolužáky a naopak).

Popis praxe

Mediace funguje prostřednictvím interaktivních, na praxi orientovaných školení s učiteli a žáky, kterým je tak umožněno stát se mediátory při řešení problémů, které vznikají v jejich vlastní komunitě. Poté, co jsou proškoleni, dostane se jim také odborného vedení od školitelů, které jim pomůže řešit konkrétní případy. Může být využito i ko-mediace, tedy zapojení dvou spolupracujících mediátorů. Mediátoři musí ale být v ko-mediaci zkušení.

Rolí studentských mediátorů je:

- použití mediačních nástrojů (např. otevřené otázky, sumarizace atd.) k odhalení konfliktů;
- upozornění učitelů na existenci konfliktu, který vyžaduje jejich pozornost;
- spolu-vedení mediačních sezení s učitelem v případě konfliktu žák–učitel.

Mediace je doporučena v případě, že existuje skrytý konflikt zájmů nebo problém emocionálního charakteru, ale obě strany jsou ochotné tento konflikt řešit.

Učitelé a žáci jsou školeni odděleně. Školení pro učitele se skládá ze tří modulů; první dva trvají každý tři dny, ten poslední může být půldenní. Školení mediace pro studenty, které vedou jejich vrstevníci, probíhá během dvou třídenních setkání. Vzhledem ke zkušenostem doporučuje nadace Partners Hungary Foundation (PHF), aby se jednoho školení účastnilo vždy zhruba 15–20 učitelů a 15–20 žáků. Je důležité, aby se školení účastnila více než jedna osoba z každé třídy. Kromě školení jsou také v každé škole vytvořeny pracovní skupiny, které se pravidelně setkávají (zhruba dvě hodiny jednou za čtrnáct dní), aby probraly následující:

- jak obeznámit školní populaci s mediací;
- jak najít relevantní případy;

- kdo co dělá v případě, že je třeba něco řešit;
- jak nejlépe sdílet zkušenosti s řešením případů.

Pro organizaci restorativních programů projdou učitelé školením na vedení restorativních skupin,* které pak mohou začlenit do každodenního života ve škole. Aby byli ve vedení restorativních skupin úspěšní, dostává se učitelům dalšího odborného školení. Mezi komunikační strategie naučené a využívané v rámci restorativních skupin patří citově zabarvená tvrzení a otázky, aktivní naslouchání a hledání oblastí shody. Během školení se učitelé nejprve seznámí s principy tohoto přístupu a poté s restorativními praktikami zaměřenými na řešení. Řešení je celá řada, od prevence konfliktů po řešení závažných prohřešků proti normám.

V rámci této metody existují tři typy restorativních skupin, které je možné použít:

- proaktivní skupiny;
- reaktivní skupiny;
- restorativní setkání.

Restorativní setkání je účinné v případě, že 80 % uskutečněných restorativních skupin je proaktivních. Vedení proaktivních skupin je velice snadné se naučit a není nezbytně nutné, aby se všichni učitelé naučili vedení restorativních skupin od certifikovaných školitelů. Tato metodologie může být mezi kolegy sdílena a tak dále rychle šířena v rámci instituce. Školitelé mohou tyto skupiny vést společně s učiteli, pokud je to nutné.

Na začátku programu byli školitelé PHF školení Mezinárodním institutem pro restorativní metody (*International Institute for Restorative Practices; IIRP*), který se zabývá mezinárodním školením facilitátorů.

.....

* Restorativní skupina je všestranná restorativní metoda, která může být využita proaktivně k rozvoji vztahů a vybudování komunity, nebo reaktivně v reakci na delikty, konflikty a problémy. Skupiny dávají lidem příležitost sdílet a vzájemně si naslouchat s ostatními v bezpečném, slušném a rovnocenném prostředí. Zdroj: <https://www.iirp.edu/defining-restorative/5-2-circles>.

Zkušenosti a hodnocení

Mezi lety 2015 až 2018 vedla nadace PHF strategické partnerství financované programem Erasmus+ a realizované maltskými a bulharskými partnery. Výsledkem této spolupráce bylo vytvoření a realizace modelového programu pro prevenci a řešení agresivity a šikany na školách. Tento modelový program v sobě zahrnoval jak restorativní metody, tak mediaci. V Maďarsku byl realizován na třech školách ve městě Szolnok a ve všech případech, které byly na těchto školách řešeny prostřednictvím restorativních metod nebo mediace, zaznamenali účastníci zlepšení situace. V jednom případě, kdy bylo využito restorativního setkání, se škole podařilo vyhnout se zapojení policie a nikdo nemusel být vyloučen ze školy. Všichni zapojení učitelé potvrdili, že se zlepšily jejich komunikační schopnosti a že se naučili být empatičtější.

PHF také zjistila, že mediace pomáhá v případech předsudků a ostrakizace. V jednom případě vedla PHF mediaci ve škole, kde docházelo k ostrakizaci romské dívky, které se spolužáci posmívali, že smrdí. V důsledku toho se dívka chovala rušivě během vyučování. Během mediace se ukázalo, že její otec večer kouřil v místnosti, kde studovala. Příklad byl vyřešen a dívka se se zbytkem třídy sblížila poté, co navzájem lépe pochopili svou situaci.

Přenositelnost

PHF zrealizovala řadu programů zahrnující školení mediátorů v občanském, soudním a obchodním sektoru. Nadace vedla také projekty zaměřené na usnadnění začlenění mediačních praktik do institucionálních kultur. Za podpory Národní rady pro prevenci kriminality (*National Council of Crime Prevention*) uskutečnila PHF komunitní mediační programy v letech 2010, 2011 a 2012, během kterých školila mladé lidi a odborníky, kteří s nimi pracovali, v alternativních metodách řešení konfliktů s cílem zabránit

kriminalitě mládeže. V roce 2011 vyškolila v mediaci 20 odborníků ze sociálního a občanského sektoru v Szolnoku. Místní samospráva byla této iniciativě velmi nakloněna, následně se stala členem sítě mediačních agentur vedené nadací PHF a od té doby oficiálně poskytuje mediační služby. Jak už bylo zmíněno výše, PHF uplatnila mediační a restorativní metody na středních školách jako součást projektu Erasmus+ KA2 v letech 2015 až 2018.

Při realizaci mediačních a restorativních programů ve školách se jako jeden z hlavních problémů ukázal problém s nalezením času, který mohou učitelé mediačním a restorativním aktivitám věnovat. Zároveň se ukázalo jako složité změnit nastavení jejich myšlení od čistě donucovacích opatření k opatřením podporujícím nebo restorativním. Na druhou stranu se ukázalo, že studenti mají problém sdílet své problémy se svými učiteli, jelikož si nejsou jistí, zda mají učitelům v těchto situacích důvěřovat. Ani jedna strana neměla žádnou zkušenost s vedením strukturovaného dialogu, takže pro ně bylo obtížné pochopit, proč jsou takové dialogy nezbytné. Obecně je obtížné vzbudit v účastnících ochotu se zapojit, dokud nemají sami pozitivní zkušenost s mediací nebo restorativními aktivitami.

Podmínky pro realizaci

Získat podporu vedení školy pro realizaci mediačních a restorativních programů je naprosto zásadní. Aby byl program úspěšný, je nutné zajistit dostatek času pro jeho aktivity, místnost, kterou mohou účastníci využívat, a také dosáhnout toho, aby byla práce učitelů uznávána. Podpora ze strany vedení školy také usnadňuje dosažení pozitivního přijetí ze strany učitelů a je zárukou, že studenti budou informováni o tom, co se právě děje. S dostatečnou podporou ze strany vedení školy mohou být mediace a restorativní programy zařazeny do běžných školních osnov, čímž je podpořeno udržitelné a systematické užívání těchto metod.

Je nutné zajistit souhlas rodičů.

Pokud je účastníků méně než 15, je zapotřebí jednoho certifikovaného školitele v oblasti mediace a restorativních programů; dvou školitelů, pokud je účastníků více. Odborné vedení je po ukončení školení velmi vhodné, jelikož účastníci mají obvykle spoustu otázek, jakmile začnou uvádět naučené poznatky do praxe.

Nástroje a aktivity

Využívané typy restorativních skupin:

.....

- **Proaktivní skupiny** se zaměřují na sdílení myšlenek a pocitů v rámci komunity, na budování komunity a zároveň na prevenci potenciálních konfliktů nebo problémů. Je možné je snadno začlenit do každodenního života studentů. Mohou být využity pro krátké rozhovory se studenty na začátku nebo na konci dne, pro sestavení obecně platných pravidel, prodiskutování společných témat atd.

Doba trvání: 15–20 minut, může být součástí vyučovací hodiny vedené třídním učitelem.

- **Reaktivní skupiny** mohou být využity v případech, že došlo k incidentu, ale je nejasné, kdo za ním stojí. Mohou probíhat za účasti učitelů, studentů nebo rodičů.

Doba trvání: Jedno nebo dvě 45minutová setkání.

- **Restorativní setkání** je nejlépe využitelné v případech, kdy je pachatel známý a zároveň ochotný spolupracovat. Tento typ je nejméně častý a zároveň nejformálnější. Během setkání se facilitátor ptá, co se stalo, a každý z účastníků má možnost vyjádřit svoje pocity a myšlenky. Toto setkání může být ukončeno formální dohodou o odškodnění.

Doba trvání:

- Hodinový přípravný rozhovor s každým účastníkem, tedy se všemi, kteří byli zasaženi daným incidentem (včetně rodičů), což vede k formulování jasných očekávání a cílů setkání.
- Přibližně 3 hodiny pro setkání samotné.

Mediační setkání:

Mediační setkání ve škole trvá okolo 90 minut. Pro každý řešený případ jsou vyhrazena maximálně dvě setkání. Pokud na konci celého procesu dosáhnou strany dohody, mohou se také domluvit na tom, jak a co sdělit zbytku třídy. Pokud je řešený konflikt mezi studentem a zbytkem třídy, třída je reprezentována pouze jedním studentem, aby nedocházelo k nerovnováze moci během setkání.

Filozofie jako výzva extremismu* (P4CE) / Community of Enquiry (CoE)

Konsorcium P4CE

Klíčová slova

filozofie, dialog, prevence, demokratický přístup, metoda, nástroj

-
- * Tato praxe a její metodologie byly vyvinuty jako součást projektu P4CE: Philosophy for Challenging Extremism financovaného Evropskou komisí (2017-1-UK01-KA201-036831) pro konsorcium skládající se z následujících organizací a institucí: Liverpool World Centre (Spojené království), Antropolis (Maďarsko), Institute of Global Responsibility (Polsko), škola Miklose Radnotiho (Maďarsko), škola Klonowic (Polsko) a Odbor vzdělávání ve švédském Nykopingu.

Díky sdílené výuce mezi školiteli – skupině učitelů ze vzdělávacích institucí na všech úrovních a s napojením na nevládní organizace propojující formální a neformální vzdělávání – se závěrečné fáze projektu zúčastnila Antidiskriminační vzdělávací asociace (TEA, The Anti-discrimination Education Association), která také pomáhala dohlížet na přesah mezi širokou vzdělávací veřejností uspořádáním dvou webinářů shrnujících danou praxi a prezentujících případové studie od učitelů, kteří se projektu účastnili. Pro zachování udržitelnosti projektu TEA propaguje metodu vyvinutou CoE v projektu InterCap ve spolupráci s Liverpool World Centre a dalšími partnery. Více informací o projektu a další materiály jsou dostupné na <https://developoptogether.eu/en/>.

Cíle

Hlavním cílem projektu P4CE je prevence. Tento přístup se věnoval kontroverzním tématům, včetně extremismu a radikalizace, za použití metodologií z CoE ve spolupráci s partnery z Maďarska, Polska a Švédska. Pro diskusi o kontroverzních a radikálních názorech se učitelé ujali role facilitátorů, aby představili skupinám studentů metodu CoE. Tato metoda je založena na filozofickém dialogu a přesahuje specifické případy nebo situace tím, že diskusi soustředí na hodnoty a abstraktní myšlenky, čímž umožní účastníkům rozšířit si obzory, zažít jiné perspektivy a naučit se, jak reagovat na argumenty.

CoE dávají hlas dětem, mladým a skupinám, které jinak nemají možnost být vyslyšeny. Mít možnost vést diskusi a mít kontrolu nad jejími výsledky inspirovalo děti a mladé z různých věkových kategorií, sociálních zázemí a geografických lokalit věřit tomu, že na jejich názoru záleží. Při vytváření prostředí pro dialog na jakékoli téma je důležité, aby se všichni účastníci během celého procesu cítili stejně zapojeni a respektováni. Metodologie by vždy měla vytvářet prostředí, které je příjemné, ale zejména bezpečné.

Během setkání obvykle dochází k reflexi a sebeobjevování. Každé setkání umožňuje účastníkům naučit se přemýšlet o svém chování. Pro studenty je cílem zjistit, zda jsou schopni identifikovat, jestli jejich vlastní myšlenky nebo názory mohou být vnímány jako extremistické. Zároveň si v těchto procesech rozvinou komunikační a argumentační schopnosti a empatii, což mohou využít ve chvíli, kdy budou čelit kontroverznímu nebo extrémnímu chování.

Cílová skupina

Metodologie CoE je zaměřena na děti ve věku od 7 do 14 let. Realizuje se ve formálním vzdělávacím (školním) prostředí.

Popis praxe

Metoda CoE poskytuje rámec pro vytvoření bezpečného prostředí, které dovoluje účastníkům vyjádřit nesouhlas. Vychází z otázek kladených skupinou a následného hledání odpovědí prostřednictvím analýzy, hloubkového zkoumání a úvah o jejich vlastních názorech a stanoviscích. Skupina sdílí vlastnictví tohoto procesu, rozhodnutí jsou přijímána prostřednictvím hlasování. Toto sdílené vlastnictví se dále rozšiřuje na filozofický průzkum abstraktních myšlenek, témat a hodnot za použití osobních zkušeností v rámci skupiny pro vystavění základů pro další odpovědi. Cílem tohoto „šetření“ není najít jednu „správnou“ odpověď, ale probádat dané téma. Na závěr diskuse se většinou objeví nové otázky, které zůstanou s účastníky jako podněty k dalšímu zamyšlení.

Metoda filozofie pro děti vychází z antické filozofie a sokratovského dialogu a byla původně vyvinuta na Montclair State University v USA v roce 1974 Matthewem Lipmanem, který navazoval na práci Johna Deweyho a C. S. Peirce o filozofujícím společenství (zkoumající společenství; badatelská komunita). Podle SAPERE UK, nadace sídlící ve Spojeném království, která propaguje a podporuje metodu Filozofie pro děti, má tato metoda 10 základních kroků:

1. Naladění (skupiny)
2. Představení podnětu
3. Čas k zamyšlení
4. Tvoření otázek
5. Představení otázek
6. Volba otázky
7. První myšlenky
8. Rozvíjení myšlenky
9. Závěrečné zamyšlení
10. Ohlédnutí za procesem

Nekonfrontační přístup ze strany učitele a facilitátora je často neefektivnějším způsobem, jak se vypořádat s kontroverzními tématy. Účastníci a studenti jsou díky němu pobízeni, aby ke svým problémům přistupovali v kontextu diskuse, nikoli konfrontace, jelikož ta se ukazuje jako kontraproduktivní a škodlivá pro diskusi o složitých nebo kontroverzních tématech.

Nekonfrontační přístup facilitátorům a učitelům usnadňuje zahájení diskuse o osobních perspektivách nebo neshodách ohledně kontroverzních témat a zároveň zachování bezpečného prostředí, ve kterém mohou účastníci vyjádřit svoje názory. Nekonfrontační přístup nejenže umožňuje studentům sdílet odlišné názory, ale také projednávat, analyzovat, nebo dokonce zpochybňovat kontroverzní otázky.*

Zkušenosti a hodnocení

Polský partner konsorcia CEE Prevent Net, Anti-discrimination Education Association (TEA), měl s využitím metody CoE při moderování diskusí mezi dospělými nebo během školení učitelů a školitelů pozitivní zkušenosti. Metoda CoE mění rozložení sil ve třídě i ve skupině tím, že dává skupině více odpovědnosti a kontroly nad procesem. Vychovatelé a školitelé obeznámení s touto praxí měli s CoE pozitivní zkušenosti ve studentských

* Následující odkazy poskytují další informace na toto téma:

Nástroj pro učitele a vychovatele „Filozofie jako výzva extremismu“: <http://liverpoolworldcentre.org/wp-content/uploads/2019/09/Philosophy-for-Challenging-Extremism-Toolkit.pdf>.

Dva webináře v polštině a v angličtině shrnující tuto praxi a představující případové studie od učitelů účastnících se projektu (odkaz na webinář v angličtině): https://www.youtube.com/watch?v=8oAwjQLqYdw&list=PLU_f6JHM7Cl3EGVa8Pkq66S_JTKZBmdm2&index=9.

skupinách během diskusí o migraci, genderu a násilí (zejména šikaně ve školách). Pro spoustu dospívajících bylo povzbudivé nemuset hledat jednu správnou odpověď, ale místo toho prozkoumávat různé způsoby myšlení a zároveň si zvykat na nesouhlas. Dospívající pozitivně přijali uvědomění si, že ne všichni lidé přemýšlejí stejným způsobem, což jim pomohlo vnímat různorodost jako kladnou hodnotu. Následné diskuse byly vysoce strukturované a velmi klidné díky široké perspektivě dosažené abstraktními nebo filozofickými otázkami jako „Proč se bojíme odlišnosti?“, „Jak přežijí ve světě nerovnosti?“, „Jak dosáhnou dodržování svobody slova?“ nebo „Jaký je rozdíl mezi spravedlností a rovností?“.

Přenositelnost

Z perspektivy TEA se ukázala práce s učiteli při realizaci metody CoE ve třídě být obrovskou výzvou, jelikož polské školy jsou strukturované velice rigidně a znalosti mají přednost před učením. Učitelům se tato metoda líbila, i když si nemysleli, že je možné ji ve třídě realizovat v důsledku nedostatku času a omezené kontroly nad obsahem diskuse. Omezená kontrola souvisí jednak s nemožností určit, o čem bude skupina chtít diskutovat, a také s nedostatkem schopností nebo školení, které by jim umožnily vést diskusi bez toho, aby zapojili svůj vlastní názor.

Institut globální odpovědnosti (Instytut Globalnej Odpowiedzialności) distribuuje materiály, které metodu rozdělují do jednotlivých kroků a propojují ji s časovým rámcem aktivit ve školách a očekáváními učitelů. Tyto materiály usilují o to, aby byla realizace projektu možná ve všech školách, kde o ni mají zájem. Výhledově je však šance na realizaci metody CoE v plném rozsahu poměrně nízká, jelikož pro většinu učitelů je příliš náročná. Podle hodnocení a zpětné vazby, kterou TEA obdržela během své vlastní práce s metodou CoE, vyzkoušelo zhruba 80 procent učitelů alespoň jednu část CoE, ale celý proces diskuse zrealizovalo pouhých 25 procent.

Při práci s dospělými má tato metoda obrovský potenciál, ale doposud (do publikace tohoto kompendia) se pokusy s CoE s dospělými účastníky ukázaly být složitější než s dospívajícími, protože pro dospělé je náročnější řídit se pravidly a fázemi diskuse. Některé skupiny aktivitu ukončily bez jasné odpovědi, jiné naznačily, že cvičení považují za ztrátu času, pro další zase celý proces nebyl užitečný, nebo ho neshledaly prospěšným proto, že na konci nedošlo k žádnému shrnutí nebo dohodě.

Pro úspěšné využití metody jsou nejdůležitější flexibilní školitelé CoE nebo P4CE se zkušenostmi s prací s různými skupinami. Úspěch šíření této praxe taky závisí na dobře propracovaném navazujícím postupu s možností konzultací k projednání plánů, scénářů a rozvah při facilitaci skupinových diskusí.

Podmínky pro realizaci

- Učitelé nebo vychovatelé se zkušeností s CoE, P4CE nebo jiným typem filozofického zkoumání;
- 6–28 účastníků (s rostoucím počtem účastníků TEA doporučuje zařazení rostoucího počtu dodatečných pravidel pro prostor k vyjádření, např. řečník má u sebe omezený počet předmětů, které předává dál dalšímu řečníkovi);
- místnost s židlemi uspořádanými do kruhu;
- 45–90 minut pro diskusi. Skutečná délka diskuse závisí na dané skupině a skupinové dynamice;
- podnět pro diskusi předem připravený facilitátorem;
- papír, samolepicí papírky a zvýrazňovače.

Před vedením rozhovoru o kontroverzním tématu musí facilitátor zvážit několik věcí:

- vyhodnocení vnímavosti a schopnosti sebereflexe u učitele;
- pochopení a průzkum podstaty tématu a výzev, které toto téma přináší;
- pochopení dynamiky třídy a školního prostředí, ve kterém se nachází;

- pochopení a schopnost použít škálu učebních stylů a technik;
- podpora vhodné atmosféry ve třídě a zároveň demokratické školní kultury;
- obeznámení studentů se strukturami a strategiemi, se kterými se setkají;
- vyvarování se stylizování sebe samého jako erudovaného experta;
- školení studentů ve schopnosti rozpoznat předpojatost;
- znalosti týkající se efektivního plánování a řízení diskusí; a
- zapojení dalších zainteresovaných subjektů a učitelů.

Doporučení pro advocacy pro předcházení netolerance, diskriminace a nesnášenlivosti vůči skupinám osob mezi mládeží*

Proč je advocacy důležitá

.....

Pro budoucnost moderních společností je jen málo věcí důležitějších než mládež a vzdělávání. Základem společnosti je pozorná a trpělivá komunikace mezi lidmi, a proto projekt CEE Prevent Net podporuje dialog a spolupráci mezi aktéry napříč politickým spektrem při snaze o dosažení následujících všemi akceptovatelných cílů ve střední a východní Evropě:

- ochrana dětí, dospívajících a mladých dospělých;
- posilování jejich dovedností;
- zajištění jejich blahobytu;
- umožnění svobodného rozhodování o jejich budoucnosti.

Jelikož projekt klade důraz na advocacy a vzájemný dialog, vydalo projektové konsorcium zprávu o aktivitách a příležitostech pro advocacy v otázkách mládeže v Bulharsku, Německu a zemích Visegrádské čtyřky (Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko).

.....

* Tato kapitola shrnuje závěry pracovního dokumentu „Advocacy to Prevent Intolerance, Discrimination and Group-focused Enmity of Youth in Bulgaria, Germany and the Visegrad Group“ vydaného CEE Prevent Net v říjnu 2019 (viz http://ceepreventnet.eu/files/Publications/Regional%20Report%20Final_web%20version.pdf).

Hlavním cílem je umožnit úspěšnou komunikaci a spolupráci mezi mladými lidmi, pracovníky s mládeží z první linie, odborníky ve vzdělávání, aktéry zabývajícími se advokacy a širokou řadou dalších zainteresovaných osob včetně vládních agentur. Zároveň by mělo docházet k podpoře a rozvoji potenciálu mladých lidí a budování jejich odolnosti vůči výzvám, kterým dnes čelí, zejména v souvislosti s netolerancí, diskriminací a nesnášenlivostí vůči skupinám osob. Sem patří i posilování jejich dovedností v oblastech komunikace a advokacy. Všechny zainteresované subjekty podporující toleranci a dialog na sebe do jisté míry přirozeně přebírají advokační činnost zaměřenou na toleranci a otázky týkající se mládeže. V některých situacích na sebe tuto roli berou mladí lidé samotní.

Základní principy advokacy

.....

Dobře zpracovaná, jasná a efektivní advokacy se řídí několika základními pravidly. Mezi ta patří pochopení významu budování silných osobních vztahů, zisk a udržení důvěry, a etické využití neformální a mezilidské komunikace tak, aby byla dodržena transparentnost a aby nedocházelo ke znepřátelení oficiálních administrativních orgánů a vládních agentur. Důvěra by měla být budována systematicky skrze úzkou spolupráci s několika členy organizace, přičemž je vhodné postupovat zdola nahoru. To znamená, že příležitosti pro potenciální spolupráci by měly být nejprve probírány s nižšími a středními úředníky, kteří mají blíže k zájmům obyčejných občanů, a kteří tak bývají méně politicky motivovaní a zároveň více pragmatičtí a zaměřeni na cíl. Proto je taky vhodné soustředit se spíše na opatření na místní a komunitní úrovni než na úroveň národní, a tak se věnovat opravdovým a zjevným potřebám občanů konkrétní komunity namísto propagace obecných politických cílů. Takové postupy jsou transparentní a mívají hmatatelné výsledky a schopnost vytvořit precedens pro podobná opatření v jiných komunitách.

Důležitým krokem pro organizace občanské společnosti je spojit síly a spolupracovat na všech úrovních. Velmi užitečná je například důkladná výměna

zkušeností s různými přístupy a metodami nebo vzájemná pomoc při hodnocení a zvyšování kvality práce. Tímto je možné dosáhnout zvýšení jejich viditelnosti a umožnit lepší spolupráci s vládními partnery. Vybudování důvěrné spolupráce však není jednoduché, jelikož organizace občanské společnosti v oblasti prevence netolerance, diskriminace a nesnášenlivosti vůči skupinám osob bývají roztržité a narážejí na překážky při rozhodování o společné agendě a určování priorit.

Při komunikaci s kompetentními institucemi o návrzích na konkrétní změny nebo inovace je potřeba přesně znát jejich kompetence, omezení a rozhodovací procesy. Pokud je komunikace s partnery z řad vládní administrativy osobní, autentická a pozitivní, je pravděpodobnější, že budou ochotní hovořit o těchto procesních návrzích otevřeně, čímž se dále prohlubuje důvěra mezi partnery a vznikají nové cesty pro spolupráci.

Konkrétní požadované změny by měly být stručně, jasně a jednoduše shrnuty v dokumentu, který definuje klíčové cíle a popisuje konkrétní opatření krok za krokem. Tento dokument může rovněž obsahovat strategie pro omezování rizik při překonávání pravděpodobných překážek. Všechny zúčastněné strany a všichni zapojení přispěvatelé by měli být realisty, zachovávat si obezřetnost v souvislosti s předpokládaným úspěchem projektu a vyhýbat se přehnaně idealistickým předpokladům. Obecně platí, že advocacy pro problematiku mládeže a komunity potřebuje pozvolný, dobře navržený a strukturovaný přístup, včetně neustálé kontroly stávajících podmínek a připravenosti vypořádat se s překážkami, které nevyhnutelně nastanou.

Jazyk, termíny a témata

.....

Jako neefektivnější se ukázalo použití pozitivního jazyka a konstruktivních slovních spojení. To může vypadat například tak, že budeme hovořit o tom, „na čem pracujeme“, nebo o „dovednostech, které budujeme s mladými lidmi“ místo vyjmenovávání rizik a výzev. Dále je užitečné vyhýbat se politickému

žargonu, respektovat zainteresované strany ze všech společenských vrstev, zjednodušit komunikaci a používat běžné termíny a snadno pochopitelný jazyk a příklady. Zatímco „antidiskriminační vzdělávání“ může být pro řadu lidí vágní nebo kontroverzní termín, autentické vyprávění o bezpečnosti a blahobytu dětí v dané komunitě, nutnosti zabránit násilí, (kyber)šikaně a zostuzování dětí ve školách a prevence depresí a sebevražd mezi mládeží představují nejen dosažitelné, ale také konkrétnější cíle.

Rovněž je vhodné vše popisovat co nejupravněji. Sdílení osobních zážitků nebo vyprávění o relevantním případě z konkrétní komunity mívá větší dopad než nekonečné množství obecných argumentů nebo abstraktních, filozofických tvrzení. Použití neaktivistického a nemoralizujícího jazyka, tj. depolitizace a zdržení se stranického slovníku, vede k lepší komunikaci bez ohledu na politické prostředí, ze kterého partner, se kterým jednáme, pochází. Tento přístup nám rovněž umožní lépe poznat názory, perspektivy a zájmy partnerů; konkrétní problémy, se kterými se denně setkávají v práci; a zásadní obavy, jak pracovní, tak osobní. Tyto kroky zároveň vedou k postupnému přechodu ke společné agendě, společnému slovníku a sdíleným koncepcím.

Meziresortní a mezinárodní spolupráce

.....

Jakkoli je důležité postupovat zdola nahoru přes realističtější nižší a střední státní úředníky, nejprospěšnější je zkombinovat to i s opačným postupem, tedy shora dolů, kdykoli je to možné. Tento obousměrný přístup představuje paradigmatickou změnu směrem k širší systémové meziresortní spolupráci mezi více institucemi a podporuje rozšiřování sítě pro advocacy o relevantní nevládní organizace a komunitní skupiny. Touto cestou se může budování sítě a koalic postupně vyvinout v komplexnější národní advokační strukturu s jasně definovaným řídicím orgánem, členstvím a etickým kodexem.

V ideálním případě je budování sítě a koalic následováno akčním plánem, který jasně definuje potřeby a zdroje a udává agendu pro krátkodobé i dlouhodobé cíle. Aby mohli přesvědčivě argumentovat, měli by mít aktéři zapojení do advokační činnosti k dispozici podložená fakta o povaze a rozsahu identifikovaného problému. Rovněž by měly být vytvořeny a šířeny pomocné materiály, jako například vzory advokačních textů (dopisy, instrukce, případové studie, soubory argumentů a diskusní strategie), přehled advokačních příležitostí během roku, vizuály a vzory pro advocacy na sociálních sítích a manuály pro organizaci a realizaci úspěšných advokačních iniciativ.

Dobře strukturovaná regionální síť pomáhá budovat vztahy mezi sousedními státy s podobnými příležitostmi a výzvami; příkladem mohou být země Visegrádské čtyřky. Komunikace na národní úrovni je v jejím rámci jednodušší, jelikož výměna názorů na regionální evropské* úrovni umožňuje advokačním agendám vyhnout se přímému řešení národních a lokálních nedostatků, a naopak soustředit se na společné pozice pro udržitelná řešení. Meziresortním vztahům mezi nevládními organizacemi a státními orgány se v mezinárodním prostředí obvykle daří. Nadnárodní střeoevropská a východoevropská advokační síť podporující mladé lidi, pracovníky s mládeží a odborníky v oboru

.....

* Slovo „evropské“ je zde použito v kontextu EU.

vzdělávání a výchovy by byla nedocenitelná. Umožnila by výměnu případových studií, pracovních zkušeností a strategií a zlepšování relevantních dovedností za účelem prevence netolerance a nesnášenlivosti vůči skupinám osob a podpory nenásilné komunikace a dialogu napříč všemi zapojenými zeměmi.

Advocacy v nepříznivých podmínkách

.....

Pokud se spolupráce s vládními orgány nejeví jako uskutečnitelná nebo nadějná, je třeba podpořit advokační agendy kreativními strategiemi. Jednou z možností je hledání nových partnerů, ať už na lokální úrovni mezi odborníky z praxe nebo na úrovni mezinárodní (podle toho, co je dostupnější). Další cestou může být přehodnocení advokačních cílů a zredukování jejich rozsahu nebo politické ambice, případně zaměření na praktické cíle, například realizace školení pro učitele. Dále je nezbytné zaměřit se na kolegy z občanského sektoru a podporovat odolnost sociálních hnutí, aby nedocházelo k vyhoření a aby aktivisté, včetně mladých lidí, ředitelů škol a učitelů, věděli, že v tom nejsou sami. V každém případě se vyplatí investovat do vztahů s opozičními politiky, mezinárodními institucemi zaměřenými na lidská práva, akademiky, soukromými nadacemi a progresivními donory, nezávislými médii, a zejména kolegy z jiných hnutí a sektorů. Doporučujeme také systematický rozvoj a implementaci strategií pro zvládání negativních reakcí a zmírňování jejich dopadu, jelikož k nim v nějaké formě bezpochyby dojde během jakékoli advokační aktivity. V nepříznivých podmínkách je tato pravděpodobnost samozřejmě mnohem vyšší.

Advokační konverzace

.....

Proces budování vztahů pro advocacy je vždy pozvolný a velmi individuální pro obě zúčastněné strany bez ohledu na složitost nebo jednoduchost stávajících podmínek. Vyžaduje cit pro správný odhad, čeho je možné dosáhnout a jaká jsou omezení každé takové konverzace. Je rozumné začít vždy s obecnými

požadavky a ústředními cíli založenými na selském rozumu, zejména při komunikaci se zainteresovanými stranami na opačných pólech politického spektra.

Předpokládané cíle advokační agendy se mohou nejprve zaměřovat na posilování stability společnosti, míru a vzájemného pochopení v rámci komunity, a jak již bylo uvedeno výše, na ochranu mladých lidí a rodin za účelem posílení jejich smyslu pro odpovědnost za budoucnost. Poté se může hovor postupně rozšířit o podporu dialogu a tolerance, a nakonec možná i o zamezování netolerance, pravicového extremismu a sociálního vyloučení. Pokud partner reaguje ambivalentně a úspěch se jeví jako nepravděpodobný, vždy existuje možnost této snahy zanechat a zkusit k tématu přistoupit jinou cestou. Tímto způsobem je možné vyjednat agendu, se kterou budou souhlasit všichni zúčastnění aktéři napříč politickým spektrem.

